

**CBS PRINS
BERNHARDSCHOOL**

**Perspectief
op school**

2025 - 2026

**Schoolondersteunings-profiel
Perspectief op school**

**[SOP]
[POS]**

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onze school & passend onderwijs
 - 2.1 Algemene gegevens
 - 2.2 Visie
 - 2.3 Onderwijs en ondersteuning
 - 2.4 Ondersteuning aan onze leerlingen
 - 2.5 Inspectie
- 3 Ondersteuningsmogelijkheden van onze school
 - 3.1 Specialisten
 - 3.2 Voorzieningen
 - 3.3 Onderwijsaanbod
 - 3.4 Fysieke ruimten
 - 3.5 Protocollen
 - 3.6 Leerkrachtvaardigheden
- 4 Organisatie van de ondersteuning
 - 4.1 Ondersteuningsroute binnen de school
 - 4.2 Samenwerking met kern- en ketenpartners
- 5 Planvorming en cyclisch werken
 - 5.1 Schoolondersteuningsprofiel (SOP)
 - 5.2 Ontwikkelingsperspectiefplannen (OPP)
- 6 Planvorming en cyclisch werken
- 7 Bijlagen

1. Inleiding

Passend onderwijs

Alle kinderen verdienen een passende plek in het onderwijs. Zij hebben recht op onderwijs dat hen uitdaagt en rekening houdt met hun behoeften. Kinderen gaan, als het kan, naar het regulier onderwijs. Soms is er speciaal onderwijs nodig voor leerlingen die dáár het best op hun plek zijn. Zo worden ze zo goed mogelijk voorbereid op een vervolgopleiding en op een plek in de samenleving.

Voor leerlingen die dat nodig hebben, werkt de school samen met organisaties die in en rond de thuissituatie jeugdhulp bieden.

Inhoud van dit document

Deze rapportage beschrijft de visie op ondersteuning van de school, de ondersteuningsmogelijkheden die de school biedt om passend onderwijs te verzorgen en de ontwikkeldoelen die de school zichzelf stelt. Daarmee heeft dit document ook een functie voor het samenwerkingsverband, en voor ouders.

Rol samenwerkingsverband en school

Om ervoor te zorgen dat alle kinderen een passende plek krijgen, hebben scholen regionale samenwerkingsverbanden gevormd. In deze samenwerkingsverbanden werken het regulier en het speciaal onderwijs samen. De scholen in het samenwerkingsverband maken afspraken over onder andere de begeleiding en ondersteuning die alle scholen in de regio kunnen bieden en over welke leerlingen een plek kunnen krijgen in het speciaal onderwijs. Ook maakt het samenwerkingsverband afspraken met de gemeenten in de regio over de inzet en afstemming met jeugdhulpverlening.

Ouders melden hun kind aan bij de school van hun keuze en de school kijkt welke ondersteuning het kind nodig heeft en wat de mogelijkheden van de school zijn. Deze rapportage kan ouders een handvat bieden in de keuze van een school doordat het een beeld geeft van de ondersteuning die de school aan hun kind zou kunnen bieden. Of de school voor hun kind de juiste plek is zal altijd uit een individueel gesprek over de behoeften van het kind blijken. Dit hangt namelijk niet alleen af van de aanwezige ondersteuning, maar ook van de specifieke capaciteiten en de ondersteuningsbehoeften van het kind.

Totstandkoming van dit document

Dit document is tot stand gekomen op basis van een online vragenlijst. De school heeft geformuleerd welke ondersteuning mogelijk is, vanuit welke visie en met welke doelen.

2. Onze school & passend onderwijs

2.1 Algemene gegevens

Gegeven	Antwoord
Invuldatum	oktober 2024
Naam van onze school	Pr Bernhardschool
Onderwijstype	Basisonderwijs (BAO)
Naam van ons schoolbestuur	Stichting ARLANTA
Naam samenwerkingsverband	SWV PO Friesland

2.2 Visie

Ons onderwijsconcept

Traditioneel/regulier onderwijs

Toelichting op onderwijsconcept

Onze visie op passend onderwijs

Onze basisschool streeft naar een inclusieve leeromgeving waar elk kind zich optimaal kan ontwikkelen. We geloven in:

- Inclusiviteit: Elk kind is welkom en krijgt gelijke kansen, ongeacht achtergrond of capaciteiten.
- Aanbod: We gebruiken actuele methoden en creëren een stimulerende leeromgeving.
- Aandacht: We passen ons onderwijs aan de behoeften van het kind aan, met maatwerk en differentiatie. Ook de grenzen aan de zorg horen hier bij.
- Samenwerking: We werken nauw samen met ouders en externe professionals om de beste ondersteuning te bieden.
- Professionele Ontwikkeling: Onze leerkrachten blijven zich ontwikkelen om de nieuwste inzichten en methodieken toe te passen.

Zo zorgen we ervoor dat elk kind met plezier naar school gaat en de kans krijgt om te groeien. We staan voor: Zijn wie je bent, worden wie je wilt.

2.3 Onderwijs en ondersteuning

Sterke punten in onze ondersteuning

Onderwijs

- Er heerst een positief en veilig pedagogisch klimaat.
- Het aanbod is dekkend zodat de kerndoelen worden bereikt.
- De cognitieve eindresultaten die de leerlingen behalen zijn in overeenstemming met de gestelde minimumnormen van de Inspectie.
- De school biedt onderwijsprogramma's en leerlijnen die zijn afgestemd op leerlingen met een meer of minder dan gemiddelde intelligentie, waaronder meer- en hoogbegaafdheid.
- De leerstof is afgestemd op de onderwijsbehoeften van de leerlingen.
- De materialen zijn afgestemd op onderwijsbehoeften van de leerlingen.
- De onderwijstijd is afgestemd op de onderwijsbehoeften van de leerlingen.
- De instructie van de lessen is afgestemd op de onderwijsbehoeften van de leerlingen.
- De verwerking van de lessen is afgestemd op de onderwijsbehoeften van de leerlingen.
- De school werkt met doorgaande leerlijnen.
- De school heeft een aanbod voor leerlingen met dyslexie wat uitgevoerd wordt middels een dyslexieprotocol.
- De school heeft een aanbod voor leerlingen met dyscalculie wat uitgevoerd wordt middels een dyscalculieprotocol.
- De school werkt met een protocol voor medische handelingen.
- De school verzamelt systematisch de vorderingen van de leerlingen. Deze informatie wordt gebruikt bij de invulling en bijstelling van het aanbod.
- De vorderingen van de leerlingen worden gedegen geanalyseerd.
- De lessen op de school zijn effectief, aansprekend, doelmatig en interactief.

Ondersteuning

Handelings- en opbrengstgericht werken

Er wordt handelingsgericht gewerkt. Vanuit de interne zorgstructuur wordt cyclisch planmatig gewerkt gericht op het tijdig signaleren en voorkomen van leer- en gedragsproblemen. Met behulp van handelings- en opbrengstgericht werken wordt de kwaliteit van het onderwijs en de begeleiding van leerlingen versterkt op de Prins Bernhardschool. Het is een systematische en cyclische manier van werken, waarbij het aanbod afgestemd is op de onderwijsbehoeften en de basisbehoeften van de leerlingen. Aan de hand van de kindkenmerken wordt gekeken welke onderwijsbehoeften het betreffende kind heeft. Het onderwijs wordt daarop aangepast. Deze cyclus kent vier fasen, de zogenaamde PDCA-cyclus: Plan/Plannen (doelgericht werken aan de ontwikkeling van leerlingen o.b.v. een plan), Do/uitvoeren (het plan/de acties in de praktijk uitvoeren), Check/Signaleren/Analyseren (het plan evalueren, toetsing, onder andere het signaleren van leerlingen die extra begeleiding nodig hebben), Act/Realiseren (uitvoeren van vervolgacties). Op de Prins Bernhardschool werken we met vier zorgperiodes in een schooljaar. In het beleidsdocument 'InternOndersteuningsplan Arlanta' is uitgewerkt hoe de ondersteuning op stichtingsniveau wordt

uitgewerkt en is bedoeld om leerkrachten en Kwaliteitsondersteuners (KWO'ers) handvatten te geven bij de ondersteuningsmogelijkheden binnen de school.

Handelingsplan

Leerlingen die extra ondersteuning met een gerichte zorgaanpak nodig hebben om de leerstof te beheersen, worden ingedeeld in leerroute 3 en krijgen een handelingsplan (o.b.v. criteria methode gebonden en niet methodegeboden toetsen en observaties). Wanneer een handelingsplan wordt ingezet voor een leerling, worden de criteria gevolgd zoals beschreven in het InternOndersteuningsPlan. In het handelingsplan wordt de aanpak vastgelegd (dit kan individueel zijn of een groepshandelingsplan voor een aantal leerlingen), om de 10 weken wordt het plan geëvalueerd en met ouders besproken.

OnderwijsPerspectief (OPP)

Leerlingen die ondanks structurele extra begeleiding (o.a. handelingsplannen) de leerstof niet beheersen, werken met een eigen leerlijn. De aanpak wordt omschreven in hun persoonlijk onderwijs perspectief plan (zij werken in leerroute 4). Wanneer overgegaan wordt op een OPP voor een leerling, worden de criteria gevolgd zoals beschreven in het InternOndersteuningsplan. Het OPP bestaat uit een ontwikkelingsdeel, planningsdeel en evaluatiedeel. Het uitstroomprofiel beschrijft ten minste het te verwachten uitstroomniveau (vanaf groep 6) aan het eind van de basisschool. Het handelingsdeel beschrijft het ondersteuningsplan met daarin ten minste de belemmerende en bevorderende factoren, de te bieden begeleiding en ondersteuning en de afwijkingen van het reguliere onderwijsprogramma. Het ontwikkelingsperspectiefplan van de leerling is gemaakt conform de geldende wet- en regelgeving. Ouders en leerlingen worden vroegtijdig en actief betrokken bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van een OPP. Met ouders is op overeenstemming gericht overleg gevoerd, waarbij ouders ingestemd hebben met het handelingsdeel van het ontwikkelingsperspectief. Het OPP wordt minimaal twee keer per jaar geëvalueerd en besproken met ouders/verzorgers. Na diagnostisering wordt het protocol dyslexie en/of dyscalculie ingezet voor leerlingen.

- De school heeft een duidelijke visie op de ondersteuning van leerlingen.

De procedures met betrekking tot de ondersteuning zijn vastgelegd.

- De scholen zetten de ondersteuningsmiddelen gericht in.
- Deze ondersteuning wordt cyclisch geëvalueerd.
- Op de scholen is een fysieke toegankelijkheid en de beschikbaarheid van hulpmiddelen voor leerlingen met een (meervoudige) lichamelijke handicap.

Samenwerking

- De curatieve zorg en ondersteuning die de school samen met ketenpartners, bijvoorbeeld het wijk- of gebiedsteam, kan bieden.
- De school werkt met een goede ('warme') overdracht van vorige school naar eigen school.
- De school werkt met een goede overdracht binnen de school tussen de leerjaren.
- De school werkt met een goede overdracht van de eigen school naar de volgende school.
- De scholen betrekken de ouders vroegtijdig en actief bij het onderwijs aan hun leerlingen wanneer het gaat over het informeren over en het betrekken bij de ontwikkeling van hun kind.

Grenzen aan onze ondersteuning

De grenzen van de zorg van de school zijn bereikt in de volgende scenario's er zal dan een onderwijssetting verwezen worden, waarin de leerling wel tot optimale ontwikkelkansen zal kunnen komen:

Wanneer een leerling ondanks planmatige en structurele hulp zich beneden het niveau ontwikkelt wat er op basis van het intelligentieprofiel van de leerling verwacht mag worden en er geen sprake meer is van plezier in schoolgaan. De druk op het welbevinden van een leerling is dermate hoog dat er geen sprake meer is van een positief zelfbeeld.

Wanneer een leerling ondanks planmatige en structurele hulp dermate externaliserend gedrag laat zien waarbij er sprake is van een onveilige situatie voor de leerling, medeleerlingen en de leerkracht waardoor het pedagogische klimaat onder druk komt te staan.

Wanneer een leerling ondanks planmatige en structurele hulp dermate externaliserend gedrag laat zien waardoor het onderwijsproces structureel verstoord wordt.

Onze ambities en ontwikkeldoelen voor de ondersteuning

- Aanbod meer-/hoogbegaafde leerlingen
- Ontwikkeling doorstroomprotocol

2.4 Ondersteuning aan onze leerlingen

Deze paragraaf beschrijft welke ondersteuning wij bieden aan al onze leerlingen, en welke ondersteuning wij bieden aan leerlingen die meer ondersteuning of meer uitdaging nodig hebben.

Ondersteuning samen met partners

Aan alle leerlingen:

De school werkt met een goede ('warme') overdracht van voorschool of vorige school.

- De school werkt met een goede overdracht binnen de school tussen de leerjaren.
- De school werkt met een goede overdracht naar de volgende school.
- De scholen betrekken de ouders vroegtijdig en actief bij het onderwijs aan hun leerlingen wanneer het gaat over het informeren over en het betrekken bij de ontwikkeling van hun kind.

Aan leerlingen die meer ondersteuning of meer uitdaging nodig hebben:

Samenwerkingspartners

Op de Prins Bernhardschool werken we nauw samen en wordt gebruik gemaakt van de expertise van de volgende organisaties: Samenwerkingsverband Fryslân, Leerplichtambtenaar, Kentalis, Steunpunt Noord, Ergotherapeut, NT 2, Community Support, Cedin, Accare, Jeugdhulp, Integrale Vroeghulp, Logopedistes, audiologisch centrum, beelddenk coaches, buursportcoaches, GGD en het Gebiedsteam. Op deze manier is er veel zorg mogelijk in de school in de vorm van ambulante begeleiding. Tegelijkertijd is dit bevorderend voor de expertise van de leerkrachten.

IZO

Twee keer per jaar (in okt/nov) en (mei/juni) wordt er op de PB school een IZO (Intern ZorgOverleg) gehouden. De schoolarts of de schoolverpleegkundige van de jeugdgezondheidszorg (JGZ) en de schoolmaatschappelijk werker hebben dan overleg met de kwaliteitsondersteuner over de eventuele zorgen van een kind. Zowel de leerkrachten als ouders kunnen aan het IZO advies vragen. Dit kunnen allerlei vragen zijn over de lichamelijke ontwikkeling, sociale ontwikkeling, emotionele problemen, opvoeding en gedrag. Kortom alles waar een kind, gezin mee te maken kan krijgen thuis, op school of in de vrije tijd.

IDO

Wanneer het, na drie periodes van intensieve, planmatige ondersteuning en er een CLB (consultatieve leerlingbespreking) met de orthopedagoog heeft plaatsgevonden, niet gelukt is om de leerling terug te brengen naar het niveau van de groep, kunnen leerlingen met toestemming van ouders/ verzorgers worden aangemeld voor een bespreking binnen het IDO (Interdisciplinair Overleg). Een vertegenwoordiger van de school, meestal de kwaliteitsondersteuner, bespreekt de leerling met de leden van het IDO om te bepalen welke passende vervolgstappen genomen moeten worden om inzicht te krijgen in de onderwijs en ondersteuningsbehoeften van de leerling. Het IDO bestaat uit de volgende leden: de voorzitter van het IDO, de orthopedagoog van Arlanta, een KWO-er van het speciaal basisonderwijs, de jeugd (school) arts en een schoolmaatschappelijk werker. Het IDO kan door middel van onderzoek, observatie of leerlingbespreking de school ondersteunen bij het opvangen van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Ook kan via het IDO een advies voor verwijzing naar een het speciaal basisonderwijs of het speciaal onderwijs worden verkregen. Het IDO van Arlanta komt elke zes weken bijeen.

Schoolmaatschappelijk werk

Wekelijks is de schoolmaatschappelijk werker aanwezig. Zij kan een belangrijke rol spelen bij de preventie van leer-, opvoed- en opgroei problemen. Denk hierbij aan individuele gesprekken met de ouders, het kind en de leerkrachten/pedagogisch medewerkers.

2.5 Inspectiebeoordeling

De Inspectie beoordeelt de kwaliteit van het onderwijs, de kwaliteitszorg en het financieel beheer primair op het niveau van de standaard. Deze kwaliteitsbeoordeling leidt tot een oordeel over de school als geheel. De beoordeling "voldoende" betekent dat de school voldoet aan de deugdelijkheidseisen en daarmee basiskwaliteit aan de leerlingen biedt. Als de school daarnaast ook eigen aspecten van kwaliteit op overtuigende wijze laat zien, dan kan de school de beoordeling "goed" ontvangen. Eigen aspecten van kwaliteit hebben betrekking op de ambities en doelen die een school zelf stelt en die verder reiken dan basiskwaliteit.

Op 10-10-2018 vond het laatste kwaliteitsonderzoek van de inspectie plaats.

Het inspectierapport van onze school is te vinden via deze link:

<https://www.onderwijsinspectie.nl/zoek-scholen>

De Inspectie heeft onze school beoordeeld met de waardering Voldoende.

3. Ondersteuningsmogelijkheden van onze school

Onze school heeft diverse ondersteuningsmogelijkheden beschikbaar voor onze leerlingen. In paragraaf 3.1 tot en met 3.3 zijn overzichten weergegeven van de aanwezige ondersteuning.

Legenda

Op de school aanwezig

Centraal beschikbaar voor de school via het bestuur

Centraal beschikbaar voor de school via samenwerkingsverband of derden

3.1 Specialisten

Binnen ons schoolteam zijn voor verschillende functies (taak)uren toegewezen om ondersteuning aan onze leerlingen te bieden en tegemoet te komen aan hun specifieke onderwijsbehoeften. Deze zijn hieronder weergegeven.

De onderstaande lijst toont de specialisten die ingezet kunnen worden voor leerlingen die hier behoefte aan hebben.

Specialisten	Op de school	Via het bestuur	Via het SWV of derden
Beeldcoach en/of video-interactie-begeleider			
Begeleider passend onderwijs			
Consulent passend onderwijs			
Faalangstreductietrainer			
Gedrag / sociale vaardigheden specialist			
Jonge kind specialist			
Meer- en hoogbegaafdheid specialist			
Minder- en laagbegaafdheid specialist			
Ondersteuningsadviseur / gedragswetenschapper			
Onderwijsadviseur			
Orthopedagoog			
Reken-/wiskunde-specialist			
Taal-/leesspecialist			

Toelichting specialisten

NT2-specialist:

Onze school kan het Expertisecentrum NT2 inschakelen voor bijv.:

- Ondersteuning van leerlingen, ouders en de reguliere basisschool tijdens de integratieperiode naar het basisonderwijs.
- Ondersteuning op maatschappelijk gebied t.b.v. leerlingen en ouders met een NT2 achtergrond. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan hulp bij aanmeldingen van o.a. school en sport, maar ook het opzetten van een (vast) koffiemoment voor ouders met een NT2 achtergrond.
- Ondersteuning op onderwijskundig gebied (opzetten van leerlijnen, advies bij monitoren van de ontwikkeling e.d.).
- Tijdelijke inzet van een onderwijsassistent t.b.v. de NT2-leerling, wanneer dit tijdens ondersteuning van de school wenselijk blijkt.

Het Expertisecentrum NT2 is een initiatief vanuit de nieuwkomersscholen Papilio en De Vlinderboom van stichting Adenium, welke bekostigd worden vanuit de 'subsidieregeling brugfunctionaris'.

3.2 Voorzieningen

De onderstaande lijst toont de voorzieningen die beschikbaar zijn voor leerlingen die hier behoefte aan hebben. Deze voorzieningen zijn veelal gericht op groepen leerlingen met een vergelijkbare ondersteuningsbehoefte.

Voorziening	Op de school	Via het bestuur	Via het SWV of derden
Voorschool			

3.3 Onderwijsaanbod

De onderstaande lijst toont het onderwijsaanbod dat beschikbaar is voor leerlingen die hier behoefte aan hebben. Het onderwijsaanbod betreft hier een methodiek en/of aanpak die is geïntegreerd in het onderwijsprogramma en de leerlijnen van de school, of geïntegreerd kan worden na constatering van een ondersteuningsbehoefte van een leerling.

Onderwijsaanbod	Op de school	Via het bestuur	Via het SWV of derden
Aanbod dyscalculie			
Aanbod dyslexie			
Aanbod executieve functies			
Aanbod laagbegaafdheid			
Aanbod meer- en hoogbegaafden			
Aanbod motorische/fysieke ontwikkeling			
Aanbod sociaal emotionele ontwikkeling			
Aanbod spraak/taal			
Compacten en verrijken			
Preventieve signalering van leer-, opgroei-, opvoedproblemen			
Preventieve signalering van leesproblemen			

Hoogbegaafdheid

Bij het vermoeden van een ontwikkelingsvoorsprong en/of om een mogelijke (meer-/hoog-)begaafdheid in kaart te brengen kan het signaleringsinstrument van SiDi PO leerlingen worden ingezet van groep 1 t/m 8. Wanneer dit tijdens de groepsbesprekingen aan bod komt, worden na instemming (of na verzoek) van ouders/verzorgers de vragenlijsten binnen het instrument, indien nodig, voor een leerling ingevuld.

Onze school heeft meerdere keren per week aanbod aan ondersteuning voor leerlingen met kenmerken van hoogbegaafdheid. Het aanbod voor leerlingen met kenmerken van hoogbegaafdheid geeft een impuls aan de gehele onderwijskwaliteit (voor alle leerlingen)..

3.4 Fysieke ruimten

Verder zijn onderstaande fysieke ruimten binnen onze school aanwezig om aan specifieke ondersteuningsbehoefte tegemoet te komen. Het gaat ook om de aanpassingen in onze school die fysieke toegankelijkheid en daarmee deelname aan het onderwijs voor leerlingen met een fysieke beperking mogelijk maken.

Fysieke ruimten
Praktijklokalen/-voorzieningen keuken
Ruimte voor een time-out
Ruimte met specifiek functies voor bewegings- en leerbehoeften of SOVA
Prikkelarme werkplek of stilteruimte
Ruimte met individuele werkplekken
Praktijklokalen/-voorzieningen techniek
Ruimte voor één op één begeleiding

3.5 Protocollen

De onderstaande lijst toont de protocollen die we binnen onze school gebruiken. Het betreft handelingsrichtlijnen waarmee onze school voorbereid is om snel te kunnen handelen in voorkomende gevallen.

Protocol	Status
Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling	Actief toegepast
Protocol anti-pestten	Actief toegepast
Protocol dyscalculie	Actief toegepast
Protocol dyslexie	Actief toegepast
Protocol gedrag / sociale veiligheid	Actief toegepast
Protocol medisch handelen	Actief toegepast
Protocol meer- en hoogbegaafdheid	Actief toegepast
Protocol rouw en overlijden	Actief toegepast
Protocol schorsen en verwijderen	Actief toegepast

Veiligheid	Antwoord
Leerlingen voelen zich aantoonbaar veilig	Ja
Personeel zorgt voor respectvolle omgang	Ja
School heeft inzicht in veiligheidsbeleving	Ja
School heeft veiligheidsbeleid	Ja

3.6 Leerkrachtvaardigheden

De onderstaande lijst toont de leerkrachtvaardigheden op onze school. Het betreft een zelfoordeel van de school op de indicatoren voor handelingsgericht werken (HGW). Handelingsgericht werken is een methodische aanpak voor het bepalen en organiseren van de ondersteuning die een leerling nodig heeft. De mate waarin een school handelingsgericht werken realiseert, bepaalt mede in hoeverre de school passend onderwijs aan een leerling kan bieden.

De percentages in de eerste tabel zijn een optelling van de scores op de individuele indicatoren. In de tweede tabel zijn de scores per indicator weergegeven.

Legenda vaardigheden

#	Aantal indicatoren
N	Nog niet ontwikkeld
I	In ontwikkeling
O	Ontwikkeld
V	Ver ontwikkeld

Leerkrachtvaardigheden	#	N	I	O	V
Handelingsgericht werken	14	0%	0%	50%	50%

Indicator HGW	Score
Onze leraren evalueren systematisch en periodiek hun leer- en ontwikkeldoelen en stellen deze indien nodig bij.	Ontwikkeld
Onze onderwijs- en begeleidingsstructuur is voor iedereen duidelijk. Er zijn heldere afspraken over wie wat doet, waarom, waar, hoe en wanneer.	Ver ontwikkeld
Onze leraren werken planmatig en cyclisch aan de leer- en ontwikkeldoelen voor de groep, subgroepjes en mogelijk individuele leerlingen.	Ver ontwikkeld
Onze leraren doen actief aan collectieve reflectie op de keuzes en het eigen handelen en dat van collega's.	Ver ontwikkeld
Onze leraren gaan in hun houding en gedrag nadrukkelijk uit van wat wel kan (ondanks belemmeringen).	Ontwikkeld
Onze leraren reflecteren op de samenhang tussen leerling, leraar, groep en stof om de onderwijsbehoeften te begrijpen en daarop af te stemmen.	Ontwikkeld
Onze leraren creëren eigenaarschap van het leerproces bij hun leerlingen.	Ver ontwikkeld
Onze leraren werken samen met ouders. Ze betrekken hen als ervaringsdeskundige en partner bij de analyse en het bedenken en uitvoeren van de aanpak.	Ver ontwikkeld
Onze leraren kunnen reflecties inzichtelijk maken met een door de school gekozen instrumentarium.	Ver ontwikkeld

Onze leraren geven vorm aan het onderwijs op basis van SMART-doelen op korte en langere termijn (in plaats van een vastgestelde methodiek).	Ontwikkeld
Onze leraren zijn zich bewust van de grote invloed die zij op de ontwikkeling van hun leerlingen hebben.	Ver ontwikkeld
Onze leraren maken (eigen) keuzes in aanbod en aanpak om passend te arrangeren op onderwijsbehoeften.	Ontwikkeld
Onze leraren reflecteren op het eigen handelen en het effect daarvan op het gedrag van leerlingen, ouders, collega's.	Ontwikkeld
Onze leraren verkennen en benoemen concreet de onderwijsbehoeften van leerlingen (o.a. door observatie, gesprekken en het analyseren van toetsen).	Ontwikkeld

4.

5. Organisatie van de ondersteuning

Om de gewenste ondersteuning te bieden aan onze leerlingen kennen we een ondersteuningsroute binnen onze school en werken we samen met externe organisaties.

5.1 Ondersteuningsroute binnen de school

Samenwerking met ouders bij de ondersteuning

De taak om ouders te betrekken bij de ondersteuning ligt bij de:

- Directie, team- of afdelingsleider
- Leraar / mentor
- Intern begeleider
- Gedragsspecialist / orthopedagoog

Ondersteuningsteam

Onze school werkt met een ondersteuningsteam. Een ondersteuningsteam is een deskundig team dat bij elkaar komt om leerlingen te bespreken die extra ondersteuning nodig hebben.

Ons ondersteuningsteam bestaat in ieder geval uit de:

- Gedragsspecialist / orthopedagoog
- Jeugdhulpprofessional
- Intern begeleider
- Schoolmaatschappelijk werker

Ons ondersteuningsteam komt minimaal 2 keer per jaar bij elkaar.

Aanmeldproces

Wanneer de school niet kan voldoen aan de onderwijs- en/of ondersteuningsbehoefte van een leerling wordt er gezocht naar een passende plek.

Bij leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften vindt warme overdracht plaats met de voorschoolse voorziening of de vorige school.

De verantwoordelijkheid voor het aanmeldproces ligt bij:

- Directie
- Intern begeleider

5.2 Samenwerking met kern- en ketenpartners

Onderwijssector

Onderstaande lijst laat zien met welke onderwijssectoren onze school samenwerkt.

Onderwijssector
Regulier basisonderwijs (bao)
Regulier voortgezet onderwijs (vo)
Speciaal basisonderwijs (sbo)
Speciaal onderwijs (so)
Voorschool (ko)
Voortgezet speciaal onderwijs (vso)

Keten- / Kernpartner

Onderstaande lijst laat zien met welke partners onze school samenwerkt. Deze partnerorganisaties bieden gespecialiseerde ondersteuning of hulp in en rond de thuissituatie, voor opvoeding, gezondheid of veiligheid. Deze samenwerkingsrelaties bepalen mede in hoeverre de school in staat is om ondersteuning af te stemmen met overige hulp.

Keten-/kernpartner
Begeleider passend onderwijs van het SWV
Centrum Jeugd en gezin (CJG)
GGZ / Jeugd-GGZ
Jeugdgezondheidszorg (JGZ)
Jeugdhulpverlening
Jongerenwerk
Leerplichtambtenaar
Lokale overheid/gemeente
Schoolmaatschappelijk werk / gezinswerker

6. Planvorming en cyclisch werken

In dit hoofdstuk is beschreven hoe we binnen onze school de ondersteuning borgen door cyclisch werken in een PDCA-cyclus.

6.1 Schoolondersteuningsprofiel (SOP)

In dit schoolondersteuningsprofiel (SOP) legt onze school vast welke ondersteuning de school kan bieden aan leerlingen die dat nodig hebben. Ook staat hierin welke ambities de school heeft voor de toekomst.

De Intern begeleider is verantwoordelijk voor de actualisatie.

6.2 Ontwikkelingsperspectiefplannen (OPP)

Voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, stelt onze school een ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) op. Hierin staan de onderwijsdoelen en ondersteuning beschreven.

De OPP's van onze leerlingen worden jaarlijks geëvalueerd en geactualiseerd.

De Leraar is verantwoordelijk voor de actualisatie.

7. Bijlagen

Overzicht specialisten

In dit hoofdstuk vind je een overzicht van alle specialisten met de bijbehorende definitie die gehanteerd wordt in de vragenlijst van Perspectief op School.

Specialist	Definitie
Beeldcoach en/of video-interactie-begeleider	Een deskundige die is bedoeld om leraargedrag te verbeteren door middel van persoonlijke begeleiding of het bespreken van video opnamen.
Begeleider passend onderwijs	De begeleider passend onderwijs richt zich op het leerproces en de ondersteuningsvragen van leerlingen en leraren.
Dyscalculiespecialist	Een dyscalculiespecialist is een deskundige in het signaleren van dyscalculie bij leerlingen en het opstellen van een accurate aanpak.
Dyslexiespecialist	Een dyslexiespecialist is een deskundige in het signaleren van dyslexie bij leerlingen en het opstellen van een accurate aanpak.
Fysiek specialist (zoals motorisch remedial teacher)	Een deskundige die extra onderwijshulp verleent in het kader van de bewegingsopvoeding. Zij richten zich op de ontwikkeling van het bewegingsgedrag van het kind.
Gedrag / sociale vaardigheden specialist	Een sova-specialist is een deskundige die helpt in de ontwikkeling van vaardigheden die betrekking hebben op de omgang met anderen. Bij sociale vaardigheden horen onder andere: inzicht hebben in de ander, goed kunnen luisteren, aandacht hebben voor andermans gevoelens en conflicten oplossen.
Jonge kind specialist	Een deskundige die zich heeft gespecialiseerd in de ontwikkeling en behoeften van het jonge kind.
Logopedist	Een logopedist in het onderwijs is een paramedicus die preventie, zorg, training en advies biedt met betrekking tot de primaire mondfuncties (zuigen, slikken en kauwen), het gehoor, de stem, de taal en de spraak.
Meer- en hoogbegaafdheid specialist	Een deskundige in het begeleiden van leerlingen met een aanleg om tot uitzonderlijke prestaties te komen.
Minder- en laagbegaafdheid specialist	Een deskundige die zich bezig houdt met leerlingen die minder dan gemiddeld begaafd zijn.
NT2-specialist	Een specialist op het gebied van Nederlandse taalverwerving voor leerlingen met een anderstalige achtergrond.
Ondersteuningsadviseur / gedragswetenschapper	De ondersteuningsadviseur kenmerkt zich als een gedragswetenschapper met brede kennis van de school, die bijdraagt aan de ontwikkeling van leerlingen met gedragsproblemen. Zij coachen hierin vaak leraren, ambulant begeleiders en anderen. Veelal is dit een psycholoog of orthopedagoog.
Orthopedagoog	De orthopedagoog maakt voor mensen met ontwikkelings, leer- en gedragsproblemen een behandel- en begeleidingsplan dat hun situatie kan verbeteren. Zodoende probeert de orthopedagoog ervoor te zorgen dat zij de hulp krijgen die het beste bij hun karakter en problemen aansluit, met als doel hun ontwikkeling te optimaliseren en hun

	participatiekansen te maximaliseren. Orthopedagogiek is dus een specialisatie in het wetenschappelijk onderwijs.
Psycholoog	Een psycholoog is een professioneel deskundige in de psychologie, de wetenschap die zich bezighoudt met het innerlijk leven (kennen, voelen en streven) en het gedrag van de mens.
Reken-/wiskunde-specialist	Een reken- en wiskundespecialist is een deskundige in het signaleren van reken- en wiskunde problemen bij leerlingen en het opstellen van een accurate aanpak.
Taal-/leesspecialist	Een taal- en leesspecialist is een deskundige in het signaleren van taal- en leesproblemen bij leerlingen en het opstellen van een accurate aanpak.
Interne begeleiding	Een deskundige die zich bezig houdt met coördinerende, begeleidende en innoverende taken op school.
Leerlingbegeleiding	Een deskundige die leerlingen met problemen bijstaat, adviseert of doorverwijst.
Remedial teaching	Een deskundige die hulp verleent aan leerlingen met leerproblemen of gedragsstoornissen (zoals faalangst).
Zorgcoördinatie	Een deskundige die zich bezig houdt met coördinerende, begeleidende en innoverende taken op school.

Bijlage 1

Dyslexieprotocol

Inhoudsopgave

1. Inleiding
 - 1.1 Doel protocol
 - 1.2 Wettelijk kader en afspraken op stichtingsniveau
2. Dyslexie
3. Ondersteuningsniveaus
 - 3.1 Ondersteuningsniveau 1
 - 3.1.1 Wettelijke verplichtingen
 - 3.1.2 School specifieke afspraken
 - 3.2 Ondersteuningsniveau 2
 - 3.2.1 Wettelijke verplichtingen
 - 3.2.2 School specifieke afspraken
 - 3.3 Ondersteuningsniveau 3
 - 3.3.1 Wettelijke verplichtingen
 - 3.3.2 School specifieke afspraken
 - 3.4 Ondersteuningsniveau 4
 - 3.4.1 Wettelijke verplichtingen
 - 3.4.2 School specifieke afspraken
4. Handreiking Signalering taal/lees risicoleerlingen
5. Bronnen

1. Inleiding

1.1 Doel protocol

Het doel van dit protocol is een onderbouwd aanbod van het onderwijs aan zwakke lezers en spellers. Het protocol biedt leerkrachten en kwaliteitscoördinatoren een houvast bij het vroegtijdig signaleren, onderkennen en aanpakken van lees- en spellingproblemen. Uit onderzoek is gebleken dat hoe eerder leesproblemen kunnen worden opgespoord, hoe groter de kans is dat een interventieprogramma succesvol is. Tijdig interveniëren kan ervoor zorgen dat leesproblemen regulier kunnen worden verholpen.

In een aantal gevallen zijn de leesproblemen zeer hardnekkig en dermate complex dat hulp van buitenaf nodig is. Dit start met diagnostiek en onderzoek om tot gerichte hulp te kunnen komen. Door het zorgvuldig beschrijven van de basisprincipes en de vaardigheden van lezen en spellen hopen we dat alle leerlingen van groep 1-8 de elementaire vaardigheden toe kunnen passen. Door uit te gaan van een protocol met vastomlijnde kaders en stappen, kan de aanpak van lees- en spellingsproblemen op een efficiënte manier vorm krijgen.

Om bij leerlingen een zo hoog mogelijk niveau van functionele geletterdheid te kunnen bereiken, worden hoge eisen gesteld aan de didactische aanpak binnen de school. Voor leerlingen met leesproblemen wordt de effectieve leertijd uitgebreid. Voor de leerkracht betekent dit dat er gedifferentieerd gewerkt zal worden.

Naast een planmatige aanpak om leesproblemen te voorkomen of vroegtijdig op te sporen, zal in dit protocol ook beschreven worden hoe de school het onderwijs aanpast wanneer er sprake is van dyslexie. Dit betreft o.a. de compenserende en dispenserende maatregelen die genomen kunnen worden, maar ook de materialen en het leerstofaanbod zal hierin meegenomen worden.

1.2 Wettelijk kader en afspraken op stichtingsniveau

Vanuit het Masterplan dyslexie zijn protocollen leesproblemen en dyslexie opgesteld (Wentink, Verhoeven, & van Druenen). Deze gebruiken wij als basis voor dit dyslexieprotocol. Elke school werkt volgens eenzelfde basis, daarnaast worden per school de school specifieke afspraken toegevoegd.

2. Dyslexie

In Nederland wordt officieel de volgende definitie voor dyslexie gehanteerd: "Dyslexie is een specifieke leerstoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren van het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau".

Onder hardnekkig probleem wordt het volgende verstaan: 'Het vaardigheidsniveau van lezen op woordniveau en/of spelling ligt significant lager, gegeven diens leeftijd en omstandigheden, dan gevraagd wordt. Er is een bepaalde mate van didactische resistentie als het probleem in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau (zonder gebruik te kunnen maken van een tekst) blijft bestaan, ook wanneer voorzien wordt in adequate remediërende instructie en oefening'. De lees-/spellingsproblemen zijn een gevolg van een onvolledig en/of moeizame automatisering van het lees-/spellingproces. De problemen spitsen zich toe op het vlot herkennen van de klankstructuur van woorden en het omzetten van schrift in een corresponderende klankcode. Leerlingen met dyslexie, lezen en spellen vaak langzaam en maken soms ook veel fouten. De problemen nemen toe naarmate de lees- of spellingtaak complexer wordt en bij tijdsdruk of spanning. Veel leerlingen bij wie dyslexie wordt vastgesteld, hebben problemen met het snel ophalen van informatie uit het langetermijngeheugen. Benoemsnelijkheid is dus een goede voorspeller voor leesproblemen. De precieze oorzaak van dyslexie is wetenschappelijk nog niet aangetoond. Wel is er sprake van een

erfelijke component. Als een ouder dyslectisch is, heeft een leerling ongeveer 40% kans er ook aanleg voor te hebben.

Voor een toelichting op oorzaken en mogelijke gevolgen van dyslexie verwijzen we naar de reeds genoemde protocollen.

3. Ondersteuningsniveaus

Het onderwijs heeft als taak goed lees- en spellingonderwijs te garanderen. Daarbij hoort dat lees- en spellingproblemen zo vroeg mogelijk worden gesignaleerd en dat er bij een achterstand intensieve begeleiding wordt geboden. Op basis van toetsresultaten aangevuld met continue observaties en bevindingen bepaalt de school de intensiteit, inhoud en vorm van de ondersteuning die een leerling nodig heeft

Op onze scholen hanteren wij de volgende stappen gericht op de vier ondersteuningsniveaus die nodig zijn om tot een diagnose of juiste behandeling te komen.

- Ondersteuningsniveau 1: Goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband
- Ondersteuningsniveau 2: Extra zorg in de groepssituatie door de groepsleerkracht
- Ondersteuningsniveau 3: Specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de leerkracht en/of zorgspecialist in de school
- Ondersteuningsniveau 4: Diagnostiek en behandeling

3.1 Ondersteuningsniveau 1

3.1.1 Wettelijke verplichtingen

Ondersteuningsniveau 1: Goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband	Praktische uitwerking Goed lees- en spellingonderwijs met aandacht voor verschillen in leerbehoeften (handelingsgericht werken).
--	--

3.1.2 School specifieke afspraken

Op de Prins Bernhardschool worden de taal- en spellingslessen gegeven op basis van het Expliciete Directe Instructie (EDI) model.

Technisch lezen groepen 3 t/m 8

Op de Prins Bernhardschool werken we vanaf groep 3 met de Veilig Leren Lezen Kim versie. Dit is een integrale taal-/leesmethode, waarin technisch lezen en spelling aan bod komen. Hierin werken we met 2 niveaus de maanlijn (leerroute 2 en 3) en de zonlijn (leerroute 1) en drie aanpakken; maan, ster (leerroute 3) en zon. De voortgang van de leerlingen worden bijgehouden a.d.h.v. de methodetoetsen (10 kernen per jaar) en de herfst- en wintersignalering in de methode (tempolezen en spellingsvaardigheid).

Voortgezet technisch lezen groepen 4 t/m 8

Estafette editie 3 wordt ingezet in de groepen 4 t/m 8 om de leesvaardigheid van leerlingen te ontwikkelen. Voor de gemiddelde lezer gebruiken we de basislijn (leerroute 2) een verdiepende lijn voor de vlotte lijn (leerroute 1) en een intensiveringslijn voor de kinderen die meer moeite hebben met het lezen (leerroute 3). Kinderen met leerroute 4 volgen een eigen aanpak/leerling vanuit hun OntwikkelingsPerspectiefPlan. De ontwikkeling van de leerlingen wordt gemeten m.b.v. de methodetoetsen. 6x per jaar gaan de groepen 4 t/m 8 naar de bibliotheek om boeken te lenen. Dagelijks staat 2x 15 minuten stillezen op het programma.

Spelling groepen 4 t/m 8

Op de PB school werken we volgens de convergente differentiatie van de methode Spelling op maat.

Binnen de lessen is op opdrachterniveau differentiatie mogelijk via: tempodifferentiatie en niveaudifferentiatie voor zwakke en sterke leerlingen. Er is een minimumdoel voor de klas als geheel en een compacte route en/of niveaudifferentiatie (andere opdrachten) voor de sterke spellers. Aan de zwakkere spellers wordt extra aandacht en verlengde instructie gegeven.

Spelling op maat is zo opgebouwd dat alle kinderen die het programma succesvol doorlopen referentieniveau 1F beheersen. Kinderen die dat aankunnen, maken de stap naar niveau 2F en hoger (Zie Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen.) De zwakke spellers oefenen wel met niveau 2F en hoger, maar hoeven deze referentieniveaus niet te halen. De opbouw van de lessen verloopt volgens het directe instructie-model. Bij de start van de les worden eerder behandelde spellingcategorieën herhaald door middel van een 5-woordendictee. De leerkracht modelt, denkt hardop en geeft voorbeelden. De leerkracht geeft directe feedback op de aanpak van leerlingen om fout inslijpen te voorkomen.

Om te kunnen diagnosticeren wordt er getoetst in de methode. Dit gebeurt d.m.v. het 5-woordendictee aan het begin van elke instructieles. Daarnaast maken de kinderen de woorddictees, die in de derde les van een week worden aangeboden. Op deze manier kan de leerkracht gedurende het lesblok extra begeleiding inzetten wanneer leerlingen op-/uitvallen. Aan de hand van het controledictee beoordeelt de leerkracht hoeverre de getoetste leerstof beheerst wordt en of kinderen extra oefenstof nodig hebben, hiervoor zijn extra kopieerbladen beschikbaar vanuit de methode. Na elke drie weken volgt er een herhalingsweek. De vierde week van een blok start met het controledictee. Na deze herhalingsweek maken alle kinderen weer een gezamenlijke start met het nieuwe blok.

Ontwikkeling volgen

De lees- en spellingsontwikkeling wordt gemeten d.m.v. methodegebonden en niet methodegebonden toetsen. De leerkracht analyseert de resultaten en evalueert de aanpak en plant vervolgacties in. Opvallendheden vanuit lesobservaties noteert de leerkracht in de weekplanning/het logboek, hier worden vervolgacties ook genoteerd. De toetsresultaten worden bewaard in het digitaal registratiesysteem van de methode. Indien nodig stuurt de leerkracht de aanpak tussentijds bij.

Leerlingvolgsysteem

Aan de hand van het IEP-leerlingvolgsysteem wordt de spellingsvaardigheid en leesvaardigheid van leerling 2x per jaar gemeten in groep 3 t/m 8. In groep 3 wordt tevens bij alle leerlingen de DMT (Citotoetsen) afgenomen. Bij alle leerlingen met een handelingsplan voor technisch lezen wordt tevens DMT getoetst tijdens de midden- en eindmeting. Na deze methodeonafhankelijke toetsen evalueert de leerkracht de aanpak voor de leerlingen. De aanpak wordt in totaal 4x per jaar geëvalueerd middels het groepsoverzicht. Indien nodig stuurt de leerkracht tussentijds (evt. leerroute) bij.

Handelingsplan en OPP

Leerlingen die meer extra ondersteuning nodig hebben, krijgen een handelingsplan en indien nodig op termijn een OntwikkelingsPersPectief plan. In het schoolondersteuningsplan is dit nader beschreven.

3.2 Ondersteuningsniveau 2

3.2.1 Wettelijke verplichtingen

Ondersteuningsniveau 2: Extra ondersteuning in de groepssituatie door de groepsleerkracht (ongeveer zwakste 25%)	Praktische uitwerking Extra instructie en begeleiding inoefening. Onderwijsaanbod wordt geïntensiveerd. Deze leerlingen hebben behoefte aan extra herhaling van de leerstof om nieuwe lees- en spellingsmoeilijkheden aan te leren of om eerder verworven kennis te onderhouden. Hiervoor worden materialen uit de lees- en spellingsmethode ingezet. • Meer instructie en meer oefentijd. Leeskilometers maken • Instructie in kleine groep (max. 3 leerlingen) • Thuis oefenen • Evt. inzet aanvullende methoden/ methodieken.
---	---

3.2.2 School specifieke afspraken

De ontwikkeling wordt gevolgd d.m.v. methodegebonden en niet methodegebonden toetsen (zie ondersteuningsniveau 1). Leerlingen die het lezen en/of spelling lastig vinden, krijgen met een klein groepje leerlingen tegelijk, verlengde instructie / uitbreiding van de leestijd van/met de leerkracht in de groep.

Technisch lezen

Er wordt extra geoefend met lezen waarbij de leerkracht modelt en samen met de leerlingen leest (voor-koor-door methode in groep 3). De extra leesmomenten plant de leerkracht in in de weekplanning, voortgang wordt geëvalueerd in het logboek/groepsoverzicht. Ouders van leerlingen die extra leeskilometers nodig hebben, worden hierover geïnformeerd en er wordt oefenmateriaal waaronder oefensoftware uit VLL en Estafette meegegeven/aangereikt. Leesouders lezen 1-2 x extra per week met de leerlingen die dit nodig hebben, de leerkracht maakt hiervoor een rooster. Dagelijks staat 2x 15 minuten stillezen op het programma. De leerkracht benut een aantal van deze momenten om leerlingen die dat nodig hebben extra te begeleiden. (voor-koor-door lezen, race lezen). In groep 3 wordt Kiene Klanken ingezet om aanvullend te oefenen.

Spelling

De ontwikkeling wordt gevolgd d.m.v. de dictees in de methode. Remediëring voor spelling wordt ingezet vanuit de methode (extra werkbladen/ software Spelling op Maat). De leerkracht plant dit in, in de herhalingsweek en noteert dit in de weekplanning/groepsoverzicht. Voortgang wordt geëvalueerd in het logboek.

3.3 Ondersteuningsniveau 3

3.3.1 Wettelijke verplichtingen

Ondersteuningsniveau 3: Zeer intensieve ondersteuning (ongeveer zwakste 10 %), specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de leerkracht en/of zorgspecialist in de school	Praktische uitwerking Zeer intensieve begeleiding met een aanvullend lees- en/of spellingprogramma. Minimaal 1 uur per week als aanvulling op de gewone lees- of spellingsles, m.b.v. een orthodidactisch programma. Er wordt cyclisch gewerkt m.b.v. individuele plannen waarin aanbod, aanpak en evaluatie wordt beschreven vanuit de toetsgegevens en observaties.
---	--

	Bij onvoldoende resultaat na 2 interventieperiodes, kan een leerling worden aangemeld voor diagnostiek (ondersteuningsniveau 4). In de individuele plannen moet naast de doelen/inhoud/organisatie en middelen duidelijk worden vermeld: • Extra oefentijd (min. 1 uur extra per week) • Individueel of met max 2 leerlingen oefenen • Met wie er is geoefend (leerkracht/RT of onderwijsassistent) • Wat er is geoefend • Welke materialen worden gebruikt • Een uitgebreide evaluatie
--	---

3.3.2 School specifieke afspraken

Handelingsplan

Leerlingen die meer ondersteuning nodig hebben, krijgen o.b.v. methode gebonden en niet methode gebonden toetsen, een handelingsplan (leerroute 3). Hierin wordt de aanpak genoteerd, gericht op de instructie, verlengde leertijd en de in te zetten interventies. Het handelingsplan wordt door de leerkracht in overleg met de kwaliteitscoördinator en ouders/verzorgers opgesteld. Deze leerlingen krijgen wekelijks 60 minuten extra begeleiding verdeeld over meerdere korte momenten in de week. Bij De taal/leescoördinator van de school kan tevens door de leerkracht geraadpleegd worden voor handelingsadviezen. Afhankelijk van de behoeften van een leerling en de gevonden hiaten, kiezen we dan in overleg met de taal/lees-specialist voor een (tijdelijk) individuele aanpak of een aanpak in een klein groepje (maximaal 4 kinderen)

In groep 3 kan Kiene Klanken ingezet worden om extra te oefenen. In groep 4 t/m 8 wordt Letterster ingezet om het lezen en spellen aanvullend te oefenen. In groep 3 wordt de leesinterventie Connect Lezen ingezet, vanaf groep 4 wordt geremedieerd d.m.v. Ralfi lezen/ Vloeiend en Vlot/ de Wacht - Hint= Prijs methodiek en Letterster. Ouders worden bij de handelingsplannen betrokken en het samen thuis lezen en het inzetten van effectieve online oefeningen wordt gestimuleerd. Indien nodig wordt geadviseerd aan ouders om logopedie in te zetten. Een handelingsplan wordt na 10 weken door de leerkracht met ouders/verzorgers geëvalueerd.

3.4 Ondersteuningsniveau 4

3.4.1 Wettelijke verplichtingen

Ondersteuningsniveau 4: Diagnostiek en behandeling in zorginstituut (ongeveer zwakste 4%) • Vaststellen van dyslexie (psychodiagnostisch onderzoek) • Afstemming onderwijs-zorg tijdens en na behandeling	Praktische uitwerking Leerlingen kunnen worden doorverwezen naar de zorg als er sprake is van een ernstige achterstand die blijft bestaan, ook na herhaalde interventies. Pas dan kan een vermoeden van dyslexie worden uitgesproken en kan de leerling worden aangemeld voor gespecialiseerde diagnostiek (zie schema 'traject voor doorverwijzing') School onderbouwt de ernst van het leesprobleem door aan te tonen dat er sprake is van een ernstige, hardnekkige achterstand. Concreet: • De school toont aan goed onderwijs en intensieve begeleiding geboden te hebben die voldoet aan kenmerken van effectief onderwijs. • De school toont aan dat een leerling desondanks zeer lage leesscores behaalt op 3 achtereenvolgende hoofdmeetmomenten. NB. Wanneer er tijdens een psychodiagnostisch onderzoek wordt vastgesteld dat de leerling niet uitvalt op leesvaardigheid maar wel op
---	---

	spelling (laagste 10%), dan komt de leerling niet in aanmerking voor een vergoede behandeling, omdat er geen sprake is van <u>ernstige, enkelvoudige</u> dyslexie. Er kan wel vastgesteld worden dat er sprake is van dyslexie, met een daarbij behorende dyslexieverklaring. Remediëring kan dan verder opgepakt worden door de school. Wanneer ouders toch behandelingen willen kan dat wel, maar deze moeten dan door de ouders worden betaald.
--	---

3.4.2 School specifieke afspraken

OntwikkelingsPerspectiefPlan (OPP)

Leerlingen die ondanks de intensivering van de begeleiding, d.m.v. handelingsplannen, de leerstof niet beheersen. Werken met een OntwikkelingsPerspectiefPlan (conform het schoolondersteuningsprofiel/intern ondersteuningsplan) op een eigen leerlijn (leerroute 4). Hierin is de aanpak (zie mogelijkheden leerroute 3/ondersteuningsniveau 3), uitstroom vastgelegd. De aanpak vanuit diagnostisering (vanuit Cedin/Pento) wordt indien mogelijk toegevoegd aan het OPP. We gebruiken op de PB school hiervoor het programma Letterster. Dit programma is een wetenschappelijk onderbouwd programma voor kinderen met lees en spellingsachterstanden en dyslexie. Het OPP wordt 2x per jaar door de leerkracht geëvalueerd en met ouders besproken. Tijdens de IEP-toetsen (leerlingvolgsysteem) wordt het toets materiaal voor leerlingen met dyslexie op A3 geprint, zij kunnen de antwoorden wel digitaal invullen, deze leerlingen kunnen tevens gebruik maken van de audio-ondersteuning in de IEP-toets.

4. Handreiking Signalering risicoleerlingen taal/lezen

Leerjaar 1-2:

- Dyslexie in de familie. Bij intake vragen.
- Moeite met spraak/taalproductie, zoals woordvindingsproblemen
- Moeite met kleuren, namen, dagen van de week
- Weinig interesse in letters /boekjes
- Moeite met rijmen, versjes onthouden
- Moeite met reeksen onthouden (cijfers)
- Grafeem- foneem koppeling. Letters kunnen benoemen en onthouden.
- Auditieve – visuele analyse en synthese.

Leerjaar 3:

- Lang spellend of vroeg radend lezen
- Moeite met aandacht voor verbale informatie
- Moeite met verschil te horen tussen klanken
- Moeite met verschil te zien tussen letters
- Omkeringen/weglatingen
- Moeite met het inprenten van reeksen
- Woordvindingsproblemen
- Spellingsvaardigheden onvoldoende (handschrift onleesbaar).

Leerjaar 4:

- Hekel aan hardop lezen
- Lang spellend of veel radend lezen
- Woorden overslaan, delen van woorden weglaten
- Woorden die hetzelfde klinken door elkaar halen
- Verschil leesvermogen en verhaal begrijpen
- Schrijftempo, doorhalingen, slecht leesbaar handschrift
- Werken onder tijdsdruk
- Spellingsvaardigheden onvoldoende.

Leerjaar 5 t/m 8:

De signalen van dyslexie in de bovenbouw zijn te merken aan een toenemende weerstand tegen leestaken en/of toenemende faalangst en kenmerken die opvallen bij

- Het hardop lezen (traag, spellend, veel fouten)

- De spelling (veel fouten, fonetisch spellen, regels slecht onthouden)
- Het schrijven (traag, onleesbaar)
- Taken die te maken hebben met snel benoemen en/of de belasting van het verbale korte termijn geheugen (geschiedenis, topografie)

4.2 Traject doorverwijzing vergoede zorg

Traject voor doorverwijzing

Actie	Toelichting	Vervolgactie Onderwijs en Begeleiding
Hoofdmeting 1	Afname van gestandaardiseerde/genormeerde toetsen op de hiervoor geschikte momenten.	Effectief leesonderwijs op ondersteuningsniveau 1. In elk geval krijgen leerlingen die tot de zwakste 20-25% behoren extra begeleiding op minimaal ondersteuningsniveau 2.
(Tussenmeting)	Eventueel vindt er een tussenmeting plaats.	Voortzetting van de (extra) begeleiding op ondersteuningsniveau 1, 2 (en eventueel 3) met eventuele aanpassingen.
Hoofdmeting 2	Afname van gestandaardiseerde/genormeerde toetsen op de hiervoor geschikte momenten.	Effectief leesonderwijs op ondersteuningsniveau 1. In elk geval krijgen leerlingen die tot de zwakste 20-25% behoren extra begeleiding op minimaal ondersteuningsniveau 1 en 2. Leerlingen die tot de zwakste 10% behoren, krijgen begeleiding op ondersteuningsniveau 1, 2 en 3.
Tussenmeting	Na een periode van 10-12 weken intensieve begeleiding vindt er een tussenmeting plaats. Ruwe scores en vaardigheidsscores van een leerling worden vergeleken met de scores van hoofdmeting 2 om effect van begeleiding te bepalen. Daarna volgt er een tweede periode van 10-12 weken intensieve begeleiding.	Voortzetting van de (extra) begeleiding op ondersteuningsniveau 1, 2 en 3 met eventuele aanpassingen.
Hoofdmeting 3	Afname van gestandaardiseerde/genormeerde toetsen op de hiervoor geschikte momenten.	Bepaald wordt welke begeleiding een leerling vervolgens nodig heeft op school en of een leerling voor doorverwijzing naar de zorg in aanmerking komt.
Doorverwijzing?	Een leerling komt voor doorverwijzing naar de zorg in aanmerking als: 1. De scores op de 3 hoofdmetingen waren: - Woordlezen: V-(min)-score of E-score (laagste 10%) 2. Begeleiding op alle ondersteuningsniveaus voldeed aan kenmerken van effectief handelen	Ook tijdens en na de behandeling in de zorg krijgen leerlingen extra begeleiding. Hoe de leerling in het onderwijs kan worden begeleid wordt afgestemd met de zorgverlener.

NB: De hoofdmetingen, waarbij de resultaten vergeleken kunnen worden met een normgroep, vinden veelal plaats in januari/februari en in juni. De tussenmeting, waarmee tussentijds het effect van de gegeven hulp wordt vastgesteld, in oktober/november of april. De eerste meting waarop een leerling leesuitval laat zien, geldt als hoofdmeting 1. Dit kan halverwege groep 3, eind groep 3 of later zijn.

* Alleen metingen van officiële toetsmomenten (januari en juni) zijn toegestaan. Tussenmetingen mogen niet meetellen.

5. Bronnen

- Van Druenen, M., Wentink, F. H., & Verhoeven, L. (2019). *Protocol Preventie van Leesproblemen groep 1 en 2* (2e druk). Expertisecentrum Nederlands.
- Gijsel, M. A. R., Scheltinga, F., Van Druenen, M., & Verhoeven, L. (2011). *Protocol leesproblemen en dyslexie voor groep 3*. Expertisecentrum Nederlands.
- Gijsel, M. A. R., Scheltinga, F., Van Druenen, M., & Verhoeven, L. (2011). *Protocol leesproblemen en dyslexie voor groep 4*. Expertisecentrum Nederlands.
- Gijsel, M. A. R., Scheltinga, F., Van Druenen, M., & Verhoeven, L. (2011). *Protocol leesproblemen en dyslexie voor groep 5-8*. Expertisecentrum Nederlands.
- Nederlands Kwaliteitsinstituut Dyslexie & Expertisecentrum Nederlands. (2022, januari). *Leidraad Ernstige Dyslexie: doorverwijzing van onderwijs naar zorg* (versie 3.1). Dyslexie centraal.

Bijlage 2

Dyscalculieprotocol

Inhoudsopgave

1. Inleiding
 - 1.1 Doel protocol
 - 1.2 Wettelijk kader en afspraken op stichtingsniveau
2. Toelichting werkdefinitie
3. Ondersteuningsniveaus
 - 3.1 Ondersteuningsniveau 1: Fase groen
 - 3.1.1 Wettelijke verplichtingen
 - 3.1.2 School specifieke afspraken
 - 3.2 Ondersteuningsniveau 2: Fase geel
 - 3.2.1 Wettelijke verplichtingen
 - 3.2.2 School specifieke afspraken
 - 3.3 Ondersteuningsniveau 3: Fase Oranje
 - 3.3.1 Wettelijke verplichtingen
 - 3.3.2 School specifieke afspraken
 - 3.4 Ondersteuningsniveau 4: Fase Rood
 - 3.4.1 Wettelijke verplichtingen
 - 3.4.2 School specifieke afspraken
4. Handreikingen
5. Bronnen

1. Inleiding

1.1 Doel protocol

Het doel van dit protocol is een onderbouwd rekenwiskundig aanbod voor alle leerlingen om ze te brengen tot een passend, acceptabel niveau van functionele gecijferdheid. Het protocol biedt leerkrachten en kwaliteitscoördinatoren houvast bij het vroegtijdig signaleren, onderkennen en aanpakken van rekenproblemen. Het protocol biedt een handreiking voor:

- de preventie van rekenwiskunde-problemen.
- het vroegtijdig signaleren en verhelpen van problemen in de rekenwiskundige ontwikkeling
- het verhogen van de kwaliteit van de begeleiding van leerlingen met (ernstige) rekenwiskundige problemen of dyscalculie.

1.2 Wettelijk kader en afspraken op stichtingsniveau

Vanuit het Masterplan dyscalculie zijn protocollen opgesteld (Wentink, Verhoeven, & van Druenen). Deze gebruiken wij als basis voor dit dyscalculieprotocol. Elke school werkt volgens eenzelfde basis, daarnaast worden per school school specifieke afspraken toegevoegd.

2. Toelichting werkdefinitie dyscalculie

Ernstige rekenwiskunde-problemen kunnen ontstaan wanneer het gedurende langere tijd niet lukt om de juiste afstemming te realiseren van het onderwijsaanbod op de onderwijsbehoeften van de leerling.

Wij spreken van dyscalculie als ernstige rekenwiskunde-problemen ontstaan ondanks tijdig ingrijpen, deskundige begeleiding en zorgvuldige pogingen tot afstemming. De problemen blijken hardnekkig te zijn. De rekenwiskundige ontwikkeling van de leerling wordt waarschijnlijk belemmerd door kindfactoren.

De kenmerken van dyscalculie zijn:

- Er is sprake van discrepantie tussen de ontwikkeling van de leerling in het algemeen en zijn rekenkundige ontwikkeling.
- Er is een hardnekkige achterstand; ondanks gerichte deskundige begeleiding is er te weinig aantoonbare vooruitgang te zien.
- De problemen zijn ontstaan vanaf het verwerven van de basisvaardigheden in het domein Getallen en Bewerkingen en beïnvloeden ook de ontwikkeling op de domeinen Verhoudingen en Meten en Meetkunde (inclusief de leerstoflijnen Tijd en Geld).

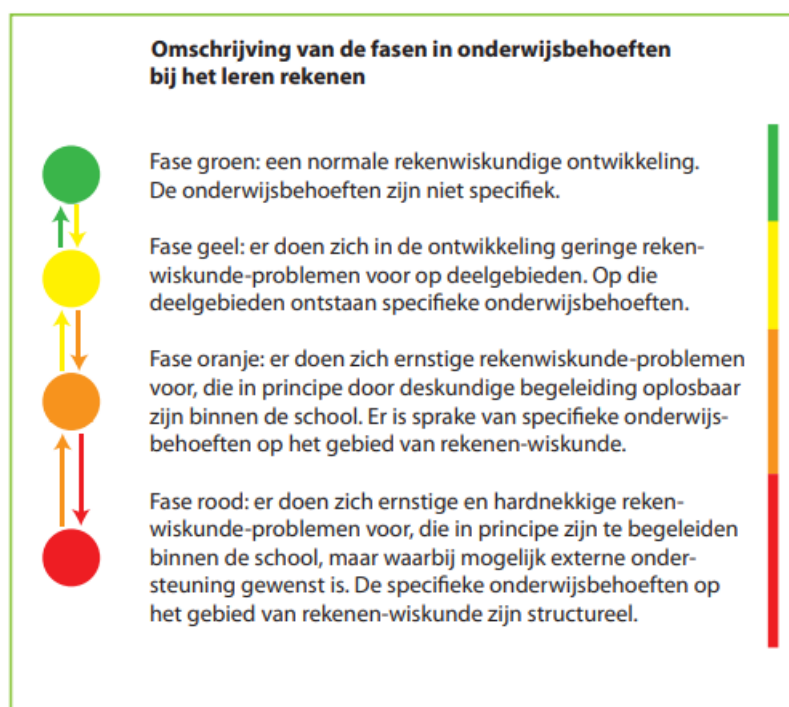
Er zijn vier belangrijke kenmerken die passen bij de diagnose dyscalculie; dit zijn vier gebieden waarop een kind kan uitvallen wanneer eventueel sprake is van dyscalculie:

1. Op het gebied van declaratieve kennis (semantisch geheugen): Kinderen hebben automatiserings-tekorten, namelijk problemen met het onthouden van basiscombinaties en met het snel en/of accuraat oproepen van rekenfeiten uit het geheugen. Dit heeft bijvoorbeeld als gevolg dat leerlingen de telrij blijven gebruiken om eenvoudige rekenopgaven op te lossen.
2. Op het gebied van procedurele kennis: Kinderen hebben moeite met het toepassen en uitvoeren van rekenprocedures en het begrijpen van termen en begrippen die nodig zijn voor die stappenplannen en de opeenvolging van stappen in complexe algoritmes.
3. Op visueel-ruimtelijk gebied: Kinderen hebben problemen met het inzicht en notie van ruimte. Het gevolg hiervan is het niet adequaat kunnen plaatsen van getallen op de getallenlijn, het door elkaar halen van cijfers in grote getallen en problemen met meetkunde en klokkezen.
4. Op het gebied van getallenkennis: Kinderen hebben een tekort aan inzicht in het getallensysteem en onvoldoende kennis over de plaatswaarde van cijfers (niet weten wat de waarde is van bijvoorbeeld eenheid en tiental of de waarde van de getallen onder en boven de streep bij een

breuk).

3. Ondersteuningsniveaus

De rekenwiskundige ontwikkeling van leerlingen wordt in vier fasen onderscheiden. Elke fase heeft een eigen kleurcode die in de afbeelding wordt gebruikt. In de volgorde van fase groen naar fase rood neemt de zorg en dus ook de specifieke afstemming toe. De leerling kan tijdens een bepaalde periode van zijn rekenwiskundige ontwikkeling tot de ene fase behoren en op een ander moment tot een andere fase. De pijltjes in het schema geven aan dat een leerling kan wisselen van de ene fase naar de andere.

3.1 Ondersteuningsniveau 1: fase groen

3.1.1 Wettelijk kader

Fase groen	Deskundigheid minimaal op spoor 1:	Deskundigheid minimaal op spoor 1:	Deskundigheid minimaal op spoor 1:
Leerling ontwikkelt zich gemiddeld of goed en functioneert in de grote groep. Resultaat: +/- naar fase 'blauw' 0/- naar fase 'geel'	De leraar observeert de leerlingen volgens aanwijzingen in de methode.	De interne rekenexpert ondersteunt de leraar. Hij analyseert samen met de leraar de resultaten op de bloktoetsen en het LOVS en stelt een groepsplan op.	De begeleiding vindt plaats volgens aanwijzingen in de methode. Bij te weinig aantoonbare vorderingen gaat de leerling naar fase geel.

Bij ondersteuningsniveau 1 gaat het om het bieden van effectief rekenonderwijs aan alle leerlingen op groepsniveau. Bij leerlingen in fase groen is er sprake van een normale ontwikkeling. Deze leerlingen hebben geen specifieke ondersteuning nodig. Wel is het zo dat leerlingen in een groep onderling kunnen verschillen in hun rekenwiskundige ontwikkeling. Er kan soms ruim een jaar verschil in leeftijd zijn in een jaargroep. Dat kan, vooral in de onderbouw, invloed hebben op de rekenwiskundige ontwikkeling van leerlingen. Desondanks hoeft er geen sprake te zijn van rekenwiskundige problemen.

3.1.2 School specifieke afspraken

Op de Prins Bernhardschool worden de rekenlessen gegeven op basis van het Expliciete Directe Instructie model (EDI). De leerkracht benoemt het lesdoel, modelt, geeft voorbeelden, zorgt voor begeleide inoefening en de leerlingen oefenen zelfstandig.

In groep 1-2 wordt gebruik gemaakt van de methode Onderbouwd.

In groep 3 wordt gewerkt met de Wereld in Getallen (versie 5).

In groep 4 t/m 8 wordt Gynzy rekenen ingezet op de Ipad (o.b.v. De Wereld in Getallen).

Er wordt in de groepen gewerkt met 4 leerroutes.

Het herkennen en aanpakken van ernstige rekenproblemen bij kinderen gebeurt in de lesmethodes met behulp van de 3 modellen uit het Protocol ERWD: het drieslagmodel, het handelingsmodel en het hoofdfasenmodel. In De wereld in getallen zijn deze modellen zichtbaar en onzichtbaar in de methode verwerkt: met pictogrammen, in de instructietekst en in de opgaven.

Elke methodeles bevat leerstof en instructie op 3 niveaus, vanuit de methode is er ruimte voor remediëren, herhalen en verrijken voorafgaand aan de toets. Vanaf groep 6 F- en S-aanduidingen m.b.t. de referentieniveaus in de werkboeken. Er is materiaal voor tempo- en niveaudifferentiatie, opgenomen in het werkboek. Per leerdoel wordt extra oefenstof binnen de methode geboden.

Ontwikkeling volgen

De rekenkundige ontwikkeling wordt gemeten d.m.v. methodegebonden en niet methodegebonden toetsen. De leerkracht analyseert de resultaten en evalueert de aanpak en plant vervolgacties in. Opvallendheden vanuit lesobservaties noteert de leerkracht in de weekplanning/het logboek, hier worden vervolgacties ook genoteerd. De toetsresultaten worden bewaard in het digitaal registratiesysteem van de methode. Indien nodig stuurt de leerkracht de aanpak tussentijds bij.

Na elk blok wordt er een toets afgenomen (9 blokken). Twee keer per jaar is er een halfjaarlijkse toets vanuit de methode. In De wereld in getallen vindt de meting van het leerproces niet alleen plaats tijdens de formele toetsmomenten, maar ook aan het eind van elke basisweek (week 1-2-3) van elk blok. Dit is de les 'Test-je' op vrijdag. In deze lessen laten de kinderen zien of ze de doelen van die week beheersen. Zo zit de leerkracht veel dichterbij de vorderingen per kind en kan de leerkracht eerder ingrijpen als dat nodig is. Bovendien zijn de kinderen op deze manier meer eigenaar van hun eigen leerproces. De score van Test-je plus de lesobservatiegegevens bepalen het startniveau van het kind in week 4, waarin de leerkracht met de kinderen gaat remediëren, herhalen of verrijken.

Leerlingvolgsysteem

Aan de hand van het IEP-leerlingvolgssysteem wordt de rekenvaardigheid van leerling 2x per jaar gemeten in groep 3 t/m 8. Na deze methodeonafhankelijke toetsen evalueert de leerkracht de aanpak voor de leerlingen. De rekenontwikkeling in groep 1-2 wordt gescreend m.b.v. de doelen vanuit de methode Onderbouwd. De aanpak wordt in totaal 4x per jaar geëvalueerd middels het groepsoverzicht. Indien nodig stuurt de leerkracht tussentijds (evt. leerroute) bij.

Handelingsplan en OPP

Leerlingen die meer extra ondersteuning nodig hebben, krijgen een handelingsplan en indien nodig op termijn een OntwikkelingsPersPectief plan. In het schoolondersteuningsplan is dit nader beschreven. Tijdens de IEP-toetsen (leerlingvolgsysteem) wordt het toetsmateriaal voor leerlingen met dyslexie op A3 geprint, zij kunnen de antwoorden wel digitaal invullen, deze leerlingen kunnen tevens gebruik maken van de audio-ondersteuning in de IEP-toets.

3.2 Ondersteuningsniveau 2: fase geel

3.2.1 Wettelijk kader

Fase geel, intern max. 0.5 jr.	Deskundigheid minimaal op spoor 2:	Deskundigheid minimaal op spoor 2:	Deskundigheid minimaal op spoor 2:
De leerling ervaart geringe rekenwiskunde- problemen op deelgebieden. Resultaat: +: naar fase 'groen' 0/-: naar fase 'oranje'	De leraar observeert dagelijks op specifieke onderdelen, houdt de vorderingen op toetsen en LOVS bij en analyseert de resultaten.	De leraar voert rekengesprekken met de leerling, analyseert het resultaat en stelt een begeleidingsplan op.	Leerling krijgt extra begeleiding in een subgroep. Bij te weinig of geen aantoonbare vorderingen gaat de leerling naar fase oranje.

Bij leerlingen in fase geel is er sprake van geringe problemen die zich voordoen op deelgebieden. Leerlingen komen dan in fase geel. Er is tijdelijk specifieke ondersteuning nodig om de leerling weer op weg te helpen. Deze hulp kan in veel situaties beperkt blijven tot extra uitleg en oefening van de leerstof. Na verloop van tijd kan de leerling weer aansluiten in fase groen.

3.2.2 School specifieke afspraken

De ontwikkeling wordt gevolgd d.m.v. methodegebonden en niet methodegebonden toetsen (zie ondersteuningsniveau 1). Leerlingen die het rekenen lastig vinden, krijgen met een klein groepje leerlingen tegelijk, verlengde instructie/ uitbreiding van de rekentijd van/met de leerkracht in de groep.

Er wordt extra geoefend waarbij de leerkracht modelt en samen met de leerlingen de strategieën uitwerkt. De extra oefenmomenten plant de leerkracht in in de weekplanning, voortgang wordt geëvalueerd in het logboek. De structuren van Structureel Coöperatief Leren (Kagan, 2004) worden tijdens de dagelijkse werkvormen toegepast. Binnen deze interventieprogramma's kiezen we op de PB voor oefenvormen die niet alleen een beroep doen op memoriseren maar ook voor het gericht inoefenen van strategieën.

Materialen van Met Sprongen vooruit worden in alle groepen ingezet om rekenonderwerpen extra te oefenen. In groep 3 wordt Kiene Cijfers aanvullend ingezet om te remediëren. In groep 4 t/m 8 kunnen leerlingen extra oefenen met de leerstof die in de Gynzy werelden (per onderwerp/doel) worden aangeboden.

3.3 Ondersteuningsniveau 3: fase oranje

3.3.1 Wettelijk kader

Fase oranje, intern max. 0.5 jr.	Deskundigheid minimaal op spoor 3:	Deskundigheid minimaal op spoor 3:	Deskundigheid minimaal op spoor 3:
De leerling ervaart ernstige rekenwiskunde-problemen op enkele of alle deelgebieden. Resultaat: +: naar fase 'geel' 0/-: naar fase 'rood'	De leraar observeert dagelijks op specifieke onderdelen, houdt de vorderingen op toetsen en LOVS bij en analyseert samen met de interne rekenexpert de resultaten.	De leraar voert een diagnostisch gesprek met de leerling, analyseert samen met de interne rekenexpert het resultaat en stelt een individueel handelingsplan op.	Het schoolteam voert de begeleiding uit. De leerstof en de instructie worden afgestemd op de onderwijsbehoeften van de individuele leerling. Bij te weinig of geen aantoonbare vorderingen wordt de leerling aangemeld voor extern onderzoek.

Wanneer bij een leerling in fase geel het vermoeden bestaat dat zelfs door gerichte afstemming de gewenste vooruitgang niet wordt geboekt, dan komt de leerling in fase oranje. Bij deze overgang gaan de leraar en de interne rekenexpert in overleg met het team en de ouders/verzorgers over tot een intern diagnostisch onderzoek. Dit onderzoek is diepgaander dan de rekengesprekken die de leraar op spoor 2 of 3 zelf voert in de klas. In het gunstige geval zijn de maatregelen afdoende en komt het ontwikkelingsproces weer op gang. De leerling gaat terug naar fase geel.

3.3.2 School specifieke afspraken

Handelingsplan

Leerlingen die meer ondersteuning nodig hebben, krijgen o.b.v. methodegebonden en niet methodegebonden toetsen, een handelingsplan (leerroute 3). Hierin wordt de aanpak genoteerd, gericht op de instructie, verlengde leertijd en de in te zetten interventies. Het handelingsplan wordt door de leerkracht in overleg met de Kwaliteitscoördinator en ouders/verzorgers opgesteld. De rekencoördinator van de school kan tevens door de leerkracht geraadpleegd worden voor handelingsadviezen. In groep 3 kan Kiene Cijfers ingezet worden om extra te oefenen. In groep 1 t/m

8 worden de materialen van Met Sprongen Vooruit en Rekensprint ingezet om het rekenen aanvullend te oefenen. Ouders worden bij de handelingsplannen betrokken. Een handelingsplan wordt na 10 weken door de leerkracht met ouders/verzorgers geëvalueerd.

3.4 Ondersteuningsniveau 4: fase rood

3.4.1 Wettelijk kader

Fase rood, intern max. 0.5 jr.	Extern:	Extern/intern:	Intern evt. extern:
De problemen zijn ernstig en hardnekkig. De leerling wordt aangemeld voor extern onderzoek. Resultaat: +: naar fase 'oranje' 0/-: bijstellen handelingsplan en dyscalculieverklaring, blijvende begeleiding in fase rood.	De externe onderzoeker verzamelt informatie over de leerling en stelt verslag op. (zie hoofdstuk 8)	De externe onderzoeker voert het diagnostisch onderzoek uit zoals beschreven in hoofdstuk 8 en stelt samen met het team een individueel handelingsplan op.	Het schoolteam voert de begeleiding uit. De leerstof en de instructie worden afgestemd op de onderwijsbehoeften van de individuele leerling. Indien nodig wordt de begeleiding uitgevoerd door een externe expert in nauw overleg met de school.

De leerling gaat naar fase rood als blijkt dat de rekenwiskundige ontwikkeling van de leerling dreigt vast te lopen of te stagneren. Externe deskundige hulp is noodzakelijk. De leerling wordt aangemeld voor het IDO. Dan wordt er een dossieranalyse gedaan binnen het IDO. Binnen het IDO wordt vervolgens gezocht naar een passende oplossing.

Voordat wordt overgegaan naar een afname van een dyscalculieonderzoek wordt het dossier van de leerling beoordeeld op een aantal criteria:

- De stappen volgens het HCO protocol/ERWD protocol zijn zorgvuldig gevolgd. Dit betekent dat er gedegen rapportages van de begeleiding en evaluatie beschikbaar zijn;
- De leerling zit inmiddels in groep 6 (DL van tenminste 30). In uitzonderlijke gevallen kan een leerling eerder aangemeld worden;
- De leerling heeft op de drie laatst meetmomenten een score behaald behorende bij de laagste 10% van de normgroep;
- Er is sprake van een grote discrepantie in de resultaten van de leerling tenminste tussen de gebieden begrijpend lezen enerzijds en rekenen anderzijds;
- De leerling heeft ten minste normale intelligentie ($TIQ \leq 85$). Zorgvuldigheid is gepast bij disharmonische en/of intern inconsistente intelligentieprofielen. Indien eerder nog geen intelligentieonderzoek heeft plaatsgevonden, zal dit deel uitmaken van het onderzoek.
- Indien er sprake is van co morbiditeit, dan zijn de achterstanden groter dan alleen vanuit de andere ontwikkelingsstoornis te verklaren.

3.4.2 School specifieke afspraken

OntwikkelingsPerspectiefPlan (OPP)

Leerlingen die ondanks de intensivering van de begeleiding, d.m.v. handelingplannen, de leerstof niet beheersen. Werken met een OntwikkelingsPerspectiefPlan (conform het schoolondersteuningsprofiel/intern ondersteuningsplan) op een eigen leerlijn (leerroute 4). Hierin is de aanpak (zie mogelijkheden leerroute 3/ondersteuningsniveau 3), uitstroom vastgelegd. De aanpak vanuit diagnostisering (ERWD-protocol) wordt indien mogelijk toegevoegd aan het OPP. De aanpak vanuit de methodiek Rekensprint kan worden overwogen/ingezet. Het OPP wordt 2x per jaar door de leerkracht geëvalueerd en met ouders besproken.

4. Handreikingen

4.1 Handreiking compenserende maatregelen

In onderstaand overzicht wordt per faciliteit of hulpmiddel aangegeven de compenserende maatregelen zijn toegestaan voor de ERWD-leerlingen. Er is een beschrijving gemaakt voor handelingswijze tijdens de reguliere les, bij de afname van bloктоetsen, de toetsen van het LOVS en de Centrale Eindtoets.

<i>Extra tijd</i>	Reguliere les	Toegestaan, naar eigen interpretatie van de leerkracht. Overwegen de hoeveelheid oefenstof te verminderen.
	Bloктоetsen	toegestaan, m.u.v. tempo/automatiseringstoetsen op tijd, naar eigen interpretatie van de leerkracht. Maak hiervan een aantekening in het leerlingdossier.
	LOVS	Toegestaan, m.u.v. tempo/automatiseringstoetsen op tijd, naar eigen interpretatie van de leerkracht, informeren of overleggen met Kwaliteitscoördinator, informeren van ouders. Geef een schriftelijke verantwoording in leerlingdossier.
	Eindtoets:	Toegestaan, na instemming Kwaliteitscoördinator, informeren directie en ouders. Geef een schriftelijke verantwoording in leerlingdossier.
<i>Kladpapier</i>	Reguliere les	Toegestaan, naar eigen interpretatie van de leerkracht. Overweeg om kladpapier ook te laten inleveren, dit geeft waardevolle informatie.
	Bloктоetsen	Toegestaan, naar eigen interpretatie van de leerkracht, m.u.v. onderdelen hoofdrekenen en tempo/automatiseringstoetsen. Overweeg om kladpapier
	LOVS	ook te laten inleveren, dit geeft waardevolle informatie. Toegestaan, naar eigen interpretatie van de leerkracht m.u.v. onderdelen hoofdrekenen en tempo/automatiseringstoetsen. Overweeg om kladpapier ook te laten inleveren, dit geeft waardevolle informatie.
	Eindtoets	Toegestaan, naar eigen interpretatie van de leerkracht in combinatie met instemming/overleg met IB-er m.u.v. onderdelen hoofdrekenen en tempo/automatiseringstoetsen. Overweeg om kladpapier ook te laten inleveren, dit geeft waardevolle informatie. Informeren van ouders. Geef een schriftelijke verantwoording in leerlingdossier.
<i>Materialen</i>	Reguliere les	Toegestaan, naar eigen interpretatie van de leerkracht.
	Bloктоetsen	Toegestaan, naar eigen interpretatie van de leerkracht. Maak hiervan een aantekening in het leerlingdossier.

Tafelkaart Optelbord	LOVS	advies om dit niet te doen, na instemming/overleg met IB-er, informeren van ouders. Geef een schriftelijke verantwoording in leerlingdossier.
	Eindtoets	Niet toegestaan.
	Reguliere les	Toegestaan, naar eigen interpretatie van de leerkracht.
	Bloktoetsen	Toegestaan, naar eigen interpretatie van de leerkracht. informeren of overleggen met IB-er, informeren van ouders. Maak hiervan een aantekening in het leerlingdossier.
	LOVS:	Advies dit niet te doen, na instemming/overleg met IB-er, informeren van ouders. Geef een schriftelijke verantwoording in leerlingdossier.
Regelkaart Opzoekboekje	Eindtoets	Niet toegestaan.
	Reguliere les	Toegestaan, naar eigen interpretatie van de leerkracht.
	Bloktoetsen	Toegestaan, naar eigen interpretatie van de leerkracht. informeren of overleggen met IB-er, informeren van ouders. Maak hiervan een aantekening in het leerlingdossier.
	LOVS	Advies dit niet te doen, na instemming/overleg met IB-er, informeren van ouders. Geef een schriftelijke verantwoording in leerlingdossier.
	Eindtoets	Niet toegestaan.
Rekenmachine	Reguliere les	Toegestaan, naar eigen interpretatie van de leerkracht.
	Bloktoetsen	Toegestaan, naar eigen interpretatie van de leerkracht. informeren of overleggen met IB-er, informeren van ouders. Maak hiervan een aantekening in het leerlingdossier.
	LOVS	Advies dit niet te doen, na instemming/overleg met IB-er, informeren van ouders.
		Geef een schriftelijke verantwoording in leerlingdossier.
	Eindtoets	Niet toegestaan.

5. Bronnen

Groenestijn, M., van Dijken, G. & Janson, D. (2012). *Protocol Ernstige Reken Wiskunde-problemen en Dyscalculie in het voortgezet en voortgezet speciaal onderwijs*. Assen: van Gorcum.

Van Luit, J. E. H., Bloemert, J., Ganzinga, E. G. & Monch (2014). *Protocol dyscalculie: Diagnostiek voor Gedragsdeskundigen*. Doetinchem: Graviant.

Artikel: 'Het gebruik van hulpmiddelen en aanpassingen bij toetsen van het Cito Volgsysteem primair en speciaal onderwijs', www.cito.nl

Artikel: 'Het afnemen van toetsen bij leerlingen met dyscalculie', www.cito.nl

Samenvatting 'Centrale Eindtoets PO voor alle leerlingen', www.centraleeindtoetspo.nl

Bijlage 3 Protocol Medisch handelen

Inhoudsopgave

1. Inleiding
 - 1.1 Doel protocol
 - 1.2 Wettelijk kader
 - 1.3 Afspraken op stichtingsniveau
2. Toelichting werkdefinitie
 - 2.1 Niet-medische zorghandelingen
 - 2.1.1 School specifieke afspraken
 - 2.2 Risicovolle medische zorghandelingen
 - 2.2.1 School specifieke afspraken
 - 2.3 Voorbehouden medische zorghandelingen
 - 2.3.1 School specifieke afspraken
3. Leerlingen die ziek op school worden of een ongelukje krijgen
 - 3.1 School specifieke afspraken
4. Het verstrekken van medicijnen op verzoek
 - 4.1 School specifieke afspraken
5. Calamiteiten
6. Overig
 - 6.1 Handreiking stappenplan medisch handelen
 - 6.2 Handreiking zorgkaart
 - 6.3 Handreiking het verstrekken van medicijnen op verzoek van de ouders
 - 6.4 Handreiking medisch handelingsprotocol
 - 6.5 Handreiking de leerling wordt ziek op school
 - 6.6 Handreiking handelen bij calamiteiten
 - 6.7 Handreiking voorbehouden en risicovolle handelingen
 - 6.8 Handreiking bekwaamheidsverklaring
7. Bronnen

1. Inleiding

Stichting Arlanta biedt passend onderwijs aan leerlingen in het basisonderwijs. Scholen hebben met de invoering van de Wet op passend onderwijs zorgplicht. Dit betekent dat scholen verantwoordelijk zijn om voor alle leerlingen een passende plek te zoeken. Onderwijs aan leerlingen met medische indicatie valt onder de zorgplicht van de school. Scholen kunnen te maken krijgen met medische zorghandelingen die binnen de schooltijden uitgevoerd dienen te worden. Ouders/verzorgers zijn verantwoordelijk voor het organiseren van het uitvoeren van deze medische handelingen tijdens de schooltijden.

1.1 Doel protocol

Dit protocol beschrijft de wettelijke regels van medisch handelen op de basisschool en voorziet in een handreiking voor de aanvraag van medische zorg tijdens de schooltijden. Daarnaast beschrijft dit protocol wat er nodig is om tot goede afspraken te komen, zodat we leerlingen die medische ondersteuning nodig hebben passend onderwijs kunnen bieden. Het protocol is bedoeld als leidraad voor bestuur, directie, KC, leerkrachten en ouders binnen de school.

1.2 Wettelijk kader

Zorgplicht

De Wet op gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz) legt de zorgplicht bij scholen; leerlingen met een beperking of chronische ziekte moeten net als ieder ander mee kunnen doen. De school onderzoekt of de leerling met een 'doeltreffende aanpassing' het onderwijs kan volgen. Scholen bekijken daarvoor samen met de ouders welke aanpassingen nodig zijn en op welke wijze deze geboden kunnen worden.

Ouders zijn verantwoordelijk voor het organiseren van medische zorg voor hun kind. In bepaalde gevallen is het mogelijk toe te werken naar het uitvoeren van de handeling door de leerling zelf. De school biedt ruimte voor het uitvoeren van de medische handelingen onder schooltijd.

Wet Beroepen in de individuele Gezondheidszorg (Wet BIG)

In de Wet op Beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG) staat wie wel en niet voorbehouden medische handelingen mag verrichten. De Wet BIG geldt voor beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg en geldt als zodanig niet voor onderwijspersoneel. In de wet staan een aantal regels die betrekking hebben op schoolbesturen en onderwijspersoneel wanneer er sprake is van in de Wet BIG genoemde medische handelingen. Deze handelingen hebben een onaanvaardbaar risico voor de gezondheid van een zorgvrager bij ondeskundige uitvoering.

Aansprakelijkheid

Ieder is aansprakelijk voor zover hij/zij verwijtbaar handelt of nalaat te handelen zoals men in de gegeven omstandigheden verwacht. Bij verwijtbaar handelen is er sprake van handelen waarbij schuld (opzet) vaststaat. Bij de uitvoering van risicovolle medische zorghandelingen wordt de werkwijze die in dit protocol beschreven staat gehandhaafd. Het protocol is echter geen garantie voor de uitsluiting van het civielrechtelijk aansprakelijk stellen en vervolgen van leerkrachten bij calamiteiten. Dit geldt ook als ouders/verzorgers de leerkracht toestemming hebben gegeven tot het uitvoeren van risicovolle medische handelingen bij hun kind.

Zowel het bestuur van de school als individuele leerkrachten mogen het uitvoeren van medische zorghandelingen waarvoor zij zich niet bekwaam achten, weigeren. Dit is volgens het arbeidsrecht.

2. Toelichting werkdefinitie

Bij de aanmelding van een leerling met een medische indicatie geven de ouders/verzorgers bij de directie aan welke medische handelingen nodig zijn tijdens de schooltijden. De ouders/verzorgers gaan in gesprek over mogelijkheden die er zijn om deze zorg/ondersteuning te bieden (zie handreiking 1 Leidraad medisch handelen).

Zorg voor een leerling met medische indicatie valt uiteen in drie verschillende categorieën:

- Niet-medische zorghandelingen

- Risicovolle medische zorghandelingen
- Voorbehouden medische zorghandelingen (wet BIG)

In de volgende hoofdstukken worden de drie categorieën beschreven.

2.1 *Niet-medische zorghandelingen*

Niet-medische zorghandelingen zijn zorghandelingen waarvoor je niet medisch bevoegd hoeft te zijn. Het verrichten van niet-medische zorghandelingen (handelingen waarvoor je niet medisch bevoegd hoeft te zijn) worden middels een stappenplan uitgevoerd en genoteerd in het leerlingdossier.

2.1.1 *School specifieke afspraken*

Medische gegevens en medische handelingen

Ouders/verzorgers geven aan welke (niet) medische zorghandelingen nodig zijn. De directie en ouders/verzorgers gaan in gesprek over de mogelijkheden van deze ondersteuning op school. De directie neemt een besluit over de uitvoer van de zorghandelingen. Op de leerlingenkaart in ParnaSys noteert de leerkracht deze medische afspraken en informatie over de medische handelingen tijdens schooltijden.

Bedrijfshulpverlening

Het leerkrachtenteam van de Prins Bernhardschool volgt elk jaar de (na)scholingscursus met betrekking tot bedrijfshulpverlening (BHV). Op ieder dagdeel van de week is minimaal één geregistreerde BHV'er op school aanwezig. De school heeft actueel een protocol bedrijfshulpverlening en ontruiming. Dit protocol wordt jaarlijks geëvalueerd.

2.2 *Risicovolle medische zorghandelingen*

Risicovolle zorghandelingen zijn zorghandelingen die ook door niet geregistreerde zorgverleners uitgevoerd mogen worden. Risicovolle zorghandelingen zijn bijvoorbeeld het geven van medicatie; zoals bijv. methyلفenidaat of medicatie/metingen van bloedglucose bij diabetes of een epileptisch insult.

Risicovolle medische handelingen mogen alleen uitgevoerd worden wanneer de leerkracht zich bekwaam acht. Ouders doen een uitvoeringsverzoek aan de directie. Na afweging van wel of geen medewerking verlenen, volgt bij wel medewerking verlenen een instructie en een bekwaamheidsverklaring (handreiking 8). Dit doen we alleen in uitzonderlijke gevallen. Het uitvoeren van risicovolle medische handelingen op school brengt risico's met zich mee. Om deze risico's te beperken is het van belang dat er in situaties waarin medisch handelen noodzakelijk is, gehandeld wordt volgens een vooraf besproken en ondertekend handelingsprotocol (handreiking 4).

2.2.1 School specifieke afspraken

Wanneer risicovolle handelingen verricht zullen worden door een leerkracht, wordt een bekwaamheidsverklaring en handelingsprotocol ondertekend. Voorafgaand aan de ondertekening van deze documenten neemt de directeur een besluit over de mogelijkheden van uitvoering van deze handelingen. Dit wordt door de leerkracht toegevoegd aan het leerlingdossier/leerlingkaart in Parnassys.

2.3 *Voorbehouden medische zorghandelingen*

Voorbehouden medische zorghandelingen zijn handelingen die alleen door geregistreerde zorgverleners (wet BIG) uitgevoerd mogen worden. Deze handelingen hebben een onaanvaardbaar risico voor de gezondheid van een leerling bij ondeskundige uitvoering.

Voorbehouden medische handelingen zijn: heelkundige handelingen (hechten), verrichten van katheterisaties, geven van injecties, verrichten van puncties, het spuiten van insuline.

Stichting Arlanta kiest ervoor om geen voorbehouden medische zorghandelingen uit te voeren, maar biedt ouders/verzorgers ruimte dit te laten doen door derden (ouders, thuiszorg, verpleegkundige of een andere bekwame zorgverlener). Medewerkers van Stichting Arlanta zijn net als iedere burger wel verplicht de levensreddende handeling uit te voeren.

Noodsituatie

De wet BIG is niet van toepassing wanneer er sprake is van een noodsituatie. Iedere burger dient te helpen naar beste weten en kunnen en voert de levensreddende handeling uit.

2.3.1 School specifieke afspraken

Medewerkers van de Prins Bernhardschool voeren geen medische zorghandelingen uit conform het beleid van Arlanta. Ouders/verzorgers kunnen dit op eigen initiatief laten doen door derden (ouders, thuiszorg, verpleegkundige of een andere bekwame zorgverlener) indien nodig onder schooltijd. Dit overleggen ouders/verzorgers vooraf met de directeur. Wanneer voor een leerling levensreddende handelingen m.b.t. allergieën (Epipen) en diabetes (toedienen glucagon) noodzakelijk zijn, dan wordt een bekwaamheidsverklaring en handelingsprotocol ondertekend. Voorafgaand aan de ondertekening van deze documenten neemt de directeur een besluit over de mogelijkheden van uitvoering van deze handelingen. De documenten worden toegevoegd aan het leerlingdossier in Parnassys.

3. *Leerlingen die ziek op school worden of een ongelukje krijgen*

Regelmatig komt een leerling 's morgens gezond op school en krijgt tijdens de schooltijden last van hoofd-,

buik-, of oorpijn. Een leerling kan eventueel ook een ongeluk(je) krijgen. Leerkrachten zijn niet deskundig om de juiste diagnose te stellen en daarom is terughoudendheid hierin van belang. Het uitgangspunt is dat leerlingen die ziek worden of een ongeluk krijgen naar huis gaan.

Bij lichte klachten of een klein ongelukje schat de leerkracht in dat de leerling met een eenvoudig middel geholpen kan worden. De leerkracht neemt dan eerst contact op met de ouders/verzorgers. Het is problematisch wanneer ouders/verzorgers niet te bereiken zijn. Leerkrachten zullen dan zelf een afweging maken of de leerling gebaat is bij een juiste dosering paracetamol (afhankelijk van het gewicht van de leerling), een koude, natte doek of coldpack bij een insectenbeet, de angel en het gif met een gifzuiger eruit halen bij een steek van bij of wesp, een teek verwijderen met een tekentang of dat een arts geconsulteerd moet worden. Ouders/verzorgers geven de school hiervoor toestemming door het invullen van een verklaring (zie handreiking 5 De leerling wordt ziek op school).

Leerkrachten zullen daarnaast alert moeten blijven of niet alsnog een (huis)arts geraadpleegd moet worden. Dit geldt met name wanneer de pijn blijft of de situatie verergert.

3.1 *School specifieke afspraken*

De directie, leerkracht of een ander personeelslid neemt in geval van ziekte of bij het krijgen van een ongeluk contact op met de ouders/verzorgers voor overleg wat er dient te gebeuren (is er iemand thuis om het kind op te vangen, wordt het kind gehaald of moet het gebracht worden, moet het naar de huisarts, etc.). Wanneer ouders/verzorgers niet bereikbaar zijn, maakt de leerkracht/medewerker zelf de afweging in overleg met de aanwezige BHV'er en directeur, bijvoorbeeld als het gaat om het gebruiken van een natte doek of coldpack, insectenbeet behandelen met een gifzuiger of tekentang, of dat een arts geraadpleegd moet worden, 112 ingeschakeld wordt. Zonder toestemming van ouders/verzorgers wordt geen paracetamol toegediend. Incidentenregistratie wordt door de leerkracht bijgehouden in Parnassys.

4. Het verstrekken van medicijnen op verzoek

Leerlingen krijgen soms medicijnen voorgeschreven die zij een aantal keren per dag moeten gebruiken (ook tijdens de schooltijden). Dit kan zijn; puffes voor astma, medicatie bij een aanval van epilepsie, medicatie voor ADHD e.d. Ouders kunnen aan de directie en leerkracht vragen deze medicatie te verstrekken. Schriftelijke toestemming is hiervoor noodzakelijk.

Het gaat niet alleen om eenvoudige middelen, maar ook om middelen die bij onjuist gebruik tot schade van de gezondheid van de leerling kunnen leiden. De school legt de volgende zaken schriftelijk vast:

- Om welke medicijnen het gaat;
- Hoe vaak en in welke hoeveelheden de medicijnen toegediend moeten worden;
- Op welke wijze dat dient te geschieden;
- De periode waarin de medicijnen moeten worden verstrekt.

Ouders/verzorgers geven duidelijk aan wat zij van de directie en leerkrachten verwachten. Zo weten zij precies wat ze moeten doen en waar ze verantwoordelijk voor zijn. Soms is het verstrekken van medicatie voor een langere periode nodig. Leerkrachten hebben dan regelmatig overleg met de ouders over de ziekte en het daarbij behorende medicijngebruik op school (zie handreiking 3 Medicijnen op verzoek).

4.1 School specifieke afspraken

Wanneer een leerling medicatie toegediend moet krijgen onder schooltijd, vullen ouders de verklaring verstrekken medicijnen op verzoek van ouders in, deze verklaring wordt ondertekend. Voorafgaand aan de ondertekening van deze documenten neemt de directeur een besluit over de mogelijkheden van uitvoering van deze handelingen. Dit wordt door de leerkracht toegevoegd aan het leerlingdossier/leerlingkaart in Parnassys.

5. Calamiteiten

Wanneer er zich ten gevolge van een medische handeling een calamiteit voordoet, stel u zich dan direct in verbinding met de huisarts en/of specialist van de leerling. Bel bij een ernstige situatie direct het landelijk alarmnummer 112. Zorg ervoor dat alle relevante gegevens van de leerling bij de hand zijn (naam, geboortedatum, adres, huisarts en specialist). Meld bij welke handeling de calamiteit zich heeft voorgedaan en welke verschijnselen bij het kind waarneembaar zijn (zie handreiking 6 Handelen bij calamiteiten).

6. Handreikingen

6.1 Handreiking Leidraad/stappenplan medisch handelen

Stap 1 - Aanmelding
Nieuwe aanmelding
Ouders/verzorgers melden de leerling aan bij de school en geven aan dat de leerling medische zorg nodig heeft (en eventueel extra onderwijsondersteuning). De school onderzoekt binnen 6 tot 10 weken of de medische zorg en het onderwijs geboden kan worden. Stap 2 en verder vinden plaats in deze 6 tot 10 weken.
Zittende leerling
Ouders/verzorgers geven aan dat de leerling medische zorg nodig heeft (en eventueel onderwijsondersteuning).
Er volgt een gesprek: zie stap 2.
Stap 2 - Gesprek
Ouders/verzorgers en directie/interne begeleider hebben een gesprek over de medische ondersteuningsvraag van de leerling. De school geeft de mogelijkheden aan die er zijn om deze ondersteuning/zorg te bieden.
De volgende vragen komen aan bod:
- Hoe manifesteert het ziektebeeld zich bij de leerling? - Welke medische handeling is er nodig of kan er nodig zijn? - Niet-medische handelingen - Risicovolle medische handelingen - Voorbehouden handelingen (wet BIG) - Zijn er verder nog andere onderwijsbelemmeringen die zich bij de leerling voordoen? - Welke mogelijkheden biedt de school?
Actie
Ouders geven informatie over:
- De medische zorg die hun kind nodig heeft op school, aangevuld met informatie van een behandelend arts of verpleegkundige; - Een eventueel aanwezige indicatie wijkverpleging. Als er vanuit de zorg al functionarissen betrokken zijn, kunnen zij bij het gesprek aanwezig zijn.
De school geeft informatie over:
- Het protocol medisch handelen op de scholen, het schoolondersteuningsprofiel (SOP) en de besluitvorming; - Mogelijkheden zorginzet of ondersteuning vanuit de gemeente, jeugdgezondheidszorg, Steunpunt Noord en Samenwerkingsverband.
Alle informatie, besluiten en afspraken worden schriftelijk vastgelegd.
Stap 3 – Keuze
De ouders/verzorger en school maken een keuze op welke wijze de medische zorg (en eventuele ondersteuning) op school wordt ingevuld. Afhankelijk van de situatie:
A. Er is al professionele zorg beschikbaar. De leerling heeft bijvoorbeeld een indicatie wijkverpleging en er komt een verpleegkundige op school om de handelingen te verrichten. Alle relevante informatie wordt gedeeld met de school.

B. Er is (nog) geen professionele zorg beschikbaar en de leerling heeft geen zorgindicatie wijkverpleging. Er zijn dan 3 mogelijkheden:
a. De wijkverpleegkundige bekijkt of een indicatie wijkverpleging voor de leerling een mogelijkheid is;
b. Ouders/verzorgers voeren de handelingen uit;
c. Onderwijspersoneel voert de niet-medische handelingen of risicovolle medische handelingen uit.
Stap 4 – Besluit
A. Er is een indicatie wijkverpleging. De zorg voor de leerling wordt uitgevoerd en de school biedt de ruimte om de zorg onder schooltijd te verlenen. De professional is verantwoordelijk dat de zorg voor de leerling goed, tijdig en voldoende wordt geregeld.
Actie
De wijkverpleegkundige stelt een zorgplan op waar ook de zorg onder schooltijd in meegenomen is (dit gebeurt in overleg met de school). De school neemt kennis van het ziektebeeld en weet hoe te handelen in een noodsituatie. De school krijgt hiervoor een instructie door ouders/verzorgers en/of zorgverlener.
De school legt de afspraken vast op leerlingenkaart/zorgkaart in ParnasSys.
Einde stappenplan.
B. Er is geen professionele zorg beschikbaar en er is geen indicatie wijkverpleging. Er is een nadere verkenning van mogelijkheden nodig.
Actie
Verder met stap 5.
Stap 5 – Nadere besluitvorming
Uitwerking van de 3 mogelijkheden genoemd onder B (Stap 3 – Keuze):
a. De wijkverpleging bekijkt of een indicatie mogelijk is.
b. De ouders/verzorgers willen de zorgtaken onder schooltijd zelf uitvoeren. De school geeft ruimte om de zorg onder schooltijd te verlenen;
c. De ouders/verzorgers dienen een verzoek in om niet-medische handelingen of risicovolle medische handelingen te laten uitvoeren door het onderwijspersoneel.
Actie
a. Als dit mogelijk is volgt de actie genoemd onder stap 4A;
b. De school legt de afspraken vast op de leerlingenkaart/zorgkaart in ParnasSys. De leerkrachten en medeleerlingen krijgen hierover informatie. De school krijgt informatie hoe te handelen in een noodsituatie;
c. Bij een verzoek van het uitvoeren van niet-medische handelingen door het onderwijspersoneel neemt de directie een besluit. Het SOP is leidend. De school legt de afspraken vast op leerlingenkaart/zorgkaart in ParnasSys.
Bij een verzoek van toedienen van medicatie via het formulier medicijnverstrekking op verzoek neemt de directie een besluit. Het SOP is leidend.
Bij een verzoek van de uitvoering van overige risicovolle handelingen neemt de directie een besluit. Het SOP is leidend. Het medisch handelingsprotocol wordt ingevuld en afspraken worden vastgelegd op de leerlingenkaart/zorgkaart in ParnasSys.
Einde stappenplan.

6.2 Handreiking Voorbeeld zorgkaart (in ParnasSys)

Naam:
Geboortedatum:
Groep:
Behandelend arts:
Diagnose:
Beschrijving klachten:
Medicatie:
Niet-medische zorghandelingen:
Alertheid bij de volgende signalen:
Risicovolle medische handelingen:
Medewerkers die geïnstrueerd zijn:
Stappenplan handelingen:
Bel bij een ernstige situatie direct het landelijk alarmnummer 112.
Opvang andere leerlingen: (in geval van een noodsituatie)
Afspraken:
Bij buitenschoolse activiteiten:
Bij een invaller:
Bij overdracht BSO:
Met ouders:

6.3 Handreiking Het verstrekken van medicijnen op verzoek van de ouders

Verklaring
Toestemming tot het verstrekken van medicijnen op verzoek
Ondergetekende geeft toestemming voor het toedienen van de hieronder omschreven medicijn(en) aan:
Naam leerling:
Geboortedatum:
Adres:
Postcode en plaats:
Naam ouder(s)/verzorger(s):
Telefoon thuis:
Telefoon werk:
Naam huisarts:
Telefoon:
Naam specialist:
Telefoon:
De medicijnen zijn nodig voor:
Naam van het medicijn:
Medicijn dient dagelijks te worden toegediend op onderstaande tijden: uur/ uur/ uur
Medicijn(en) mogen alleen worden toegediend in de volgende situatie(s):
Dosering van het medicijn:
Wijze van toediening:
Wijze van bewaren:
Controle op vervaldatum door:
Naam:
Functie:
Afspraken kinderopvang (indien van toepassing):
Afspraken in geval van invaller:
NB: medicijnen worden alleen in ontvangst genomen in de originele verpakking met bijsluiter en uitgeschreven op naam van het kind.
Ondergetekende, ouder/verzorger van genoemde leerling, geeft hiermee aan de school c.q. de hieronder genoemde leerkracht die daarvoor een medicijninstructie heeft gehad, toestemming voor het toedienen van de bovengenoemde medicijnen:
Naam:
Ouder/verzorger:
Plaats:
Datum:
Handtekening:
Instructie voor medicijntoediening
Er is instructie gegeven over het toedienen van medicijnen op (datum):
Instructie gegeven door:
Naam:
Functie:

Naam instelling:
Instructie gegeven aan:
Naam:
Functie:
Naam en plaats school

6.4 Handreiking Medisch handelingsprotocol

Verklaring
Toestemming voor het uitvoeren van risicovolle medische handelingen
Ondergetekende geeft toestemming voor het uitvoeren van risicovolle medische handelingen op school bij:
Naam leerling:
Geboortedatum:
Adres:
Postcode en plaats:
Naam ouder(s)/verzorger(s):
Telefoon thuis:
Telefoon werk:
Naam huisarts:
Telefoon:
Naam specialist:
Telefoon:
Beschrijving van de ziekte waarvoor de medische handeling op school bij de leerling nodig is:
Omschrijving van de uit te voeren medische handeling:
De medische handeling moet dagelijks te worden uitgevoerd op onderstaande tijden: uur/ uur/ uur/ uur
De medische handeling mag alleen worden uitgevoerd in de hieronder nader omschreven situatie:
Manier waarop de medische handeling moet worden uitgevoerd:
Extra opmerkingen:
Instructie medisch handelen
De instructie van de medische handeling + controle op de uitvoering is gegeven op:
Datum:
Instructie gegeven door:
Naam:
Functie:
Naam instelling:
Instructie gegeven aan:
Naam:
Functie:
Naam en plaats school:
Ondergetekende (ouders en verzorgers)
Naam:
Plaats:

Datum:
Handtekening:

3.5 Handreiking De leerling wordt ziek op school

Verklaring
Toestemming tot handelwijze voor als de leerling ziek op school wordt
Het kan voorkomen dat uw kind tijdens het verblijf op school ziek wordt, gewond raakt, door een insect gestoken wordt etc. De school neemt dan altijd contact met u op. Soms bent u als ouder/verzorger niet te bereiken. In deze situatie zal de leerkracht een zorgvuldige afweging maken of uw kind gebaat is bij een paracetamol (afhankelijk van het gewicht van uw kind), een koude, natte doek of coldpack bij een insectenbeet, de angel en gif eruit halen bij een steek van een bij of wesp, een teek verwijderen of dat er een bezoek aan de arts gebracht moet worden.
Wilt u bij akkoord gaan met deze handelwijze het onderstaande formulier invullen en ondertekenen?
Ondergetekende gaat akkoord met bovengenoemde handelwijze.
Mijn kind is overgevoelig voor de volgende zaken:
Medicijnen: (merknaam, werkzame stof, fabrikant)
Ontsmettingsmiddelen: (naam)
Pleisters: (naam)
Overig:
Ruimte voor zaken die hierboven niet genoemd zijn:
Ondergetekende (ouders en verzorgers)
Naam:
Plaats:
Datum:
Handtekening:

Richtlijnen
Calamiteiten kunnen zich voordoen ten gevolge van het toedienen van medicijnen of het uitvoeren van medische handelingen.
Volg dan onderstaande richtlijnen:
1. Laat de leerling niet alleen. Probeer rustig te blijven. Observeer de leerling goed en probeer hem/haar gerust te stellen;
2. Waarschuw een volwassene voor ondersteuning/bijstand of laat een leerling een volwassene ophalen na een duidelijke instructie;
3. Bel direct de huisarts en/of de specialist van de leerling;
4. Bel bij een ernstige situatie direct het landelijk alarmnummer 112;
5. Geef door naar aanleiding van welk medicijn of medische handeling de calamiteit zich heeft voorgedaan (en eventueel welke fout is gemaakt);
6. Zorg ervoor dat alle relevante gegevens van de leerling bij de hand zijn, zoals:
o Naam
o Geboortedatum
o Adres
o Telefoonnummer ouders/verzorgers of andere aangegeven contactpersoon
o Naam + telefoonnummer van de huisarts/specialist
o Ziektebeeld waarvoor de medicatie of medische handeling nodig is.
7. Bel de ouders/verzorgers (bij geen gehoor een andere aangegeven contactpersoon):
o Leg kort en duidelijk uit wat er gebeurd is;
o Vertel, indien bekend, wat de arts heeft gedaan/ of gezegd;
o In geval van opname, geef door naar welk ziekenhuis de leerling is gegaan.

1.1 Handreiking Voorbehouden en risicovolle medische zorghandelingen

Wat zijn voorbehouden handelingen?

Voorbehouden handelingen vormen een specifieke groep binnen de risicovolle handelingen. Het betreft handelingen die door de individuele professionals beroepsmatig worden verricht. In de Wet BIG worden 14 risicovolle handelingen aangemerkt als voorbehouden handelingen. Een arts mag met inachtneming van bepaalde voorwaarden, aan een andere beroepsbeoefenaar (bijvoorbeeld verpleegkundige of verzorgende) opdracht geven via een uitvoeringsverzoek, een voorbehouden handeling te verrichten.

Wat zijn risicovolle medische handelingen?

Risicovolle medische handelingen zijn handelingen die bij de uitvoering van de handeling risico's meebrengen voor de cliënt. Een voorbeeld is het toedienen van de sondevoeding. Deze handeling is niet voorbehouden, maar er zijn wel risico's. Dat wil zeggen: handelingen die bij onbekwaam en onzorgvuldig handelen vrijwel zeker tot gezondheidsschade zullen leiden. Voor het uitvoeren van risicovolle handelingen is net als bij voorbehouden handelingen scholing en een bekwaamheidsverklaring verplicht.

Overzicht voorbehouden en risicovolle medische zorghandelingen		
	Voorbehouden	risicovol
Heelkundige handelingen		
Wondspoelen via katheter	X	
Verzorgen of verwijderen wonddrain of redonsedrain; verwisselen opvangfles		X
Verzorgen van een tracheotomie-wond		X
Verwijderen wondtampon	X	
Verwijderen hechtingen of agrafen		X
Verwijderen exudrain	X	
Katherisaties		
Infuusbehandeling		
– Inbrengen perifere canule voor infuus (toedieningssysteem)	X	
– Verwisselen infuuszak, verwijderen perifeer canule		X
– Toedienen medicatie via perifeer infuus		X
– Verwisselen afsluitdopje van (en heparine doorspuiten in en verzorgen van) centraal veneuze katheter (CVK)		X
– Toedienen medicatie via CVK infuus		X
– Epiduraal en intrathecaal (poort): aanprikken spinaal poortstelsel, verwisselen naald	X	
– Verwijderen epiduraalkatheter, verwijderen naald spinaal poortstelsel		X
– Inbrengen hypodermoclyse	X	
– Verwijderen hypodermoclyse		X
– Inbrengen subcutane canule, verwisselen	X	
– Toedienen van medicatie via subcutaan infuus		X
– Verwijderen subcutane naald en infuustoedieningssysteem		X
Sondevoeding		
– Inbrengen/verwijderen neus-maag sonde, verwisselen PEG-sonde of jejunostomiesonde	X	
– Toedienen sondevoeding mbv spuit of voedingspomp		X
– Toedienen van medicatie via sonde		X

Nier- en blaaskatheterisatie		
– Inbrengen van blaaskatheter (eenmalig of verblijfs-)	X	
– Verwijderen verblijfskatheter		X
– Blaasspoelen bij ingebrachte katheter		X
– Verwisselen van suprapubische katheter	X	
– Nefrostomiekatheter spoelen		X
– Urinestoma (UP) – katheteriseren van urinereservoir, spoelen	X	
– CAPD spoeling		X
Colostoma		
– Spoelen colostoma (AP)		X
– Toedienen medicijnen		X
Darmspoelen/toedienen hoogopgaand klysma	X	
Maaginhoud hevelen	X	
Spoelen galdrain		X
Zuurstof toedienen		X
Uitzuigen van mond- en keelholte		X
Uitzuigen van tracheacanule/van trachea via tracheacanule	X	
Injecties		
– Subcutaan	X	
– Intracutaan	X	
– Intramusculair	X	
– Intraveneus	X	
Puncties		
– Venapunctie	X	
– Ascitespunctie	X	
– Spoelen ascitesdrain		X

Bron: wet BIG

3.7 Handreiking bekwaamheidsverklaring

Verklaring: Bekwaam uitvoeren van medische handelingen (BIG)

Ondergetekende, bevoegd tot het uitvoeren van de hieronder beschreven handeling

.....
.....
.....

verklaart dat,

(naam werknemer):

functie:

werkzaam aan/bij:

na instructie door ondergetekende, in staat is bovengenoemde handeling bekwaam uit te voeren.
De handeling moet worden uitgevoerd ten behoeve van:

(naam leerling):

geboortedatum:

Het uitvoeren van bovengenoemde handeling is voor de leerling noodzakelijk wegens:

.....
.....
.....

De hierboven beschreven handeling mag alleen worden uitgevoerd op de tijdstippen waarop de leerling op school aanwezig is.

De hierboven beschreven handeling moet worden uitgevoerd gedurende de periode:

.....
.....
.....

Ondergetekende:

naam:

functie:

werkzaam aan/bij:

plaats:

datum:

Handtekening:

2. Bronnen

PO-raad, *Modelprotocol medische handelingen op PO-scholen*.

Rijksoverheid, *Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (BIG)*.

Bijlage 4 Protocol Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Inhoudsopgave

1. Inleiding
 - 1.1 Doel protocol
 - 1.2 Wettelijk kader
2. Afspraken op stichtingsniveau
3. Handreiking Signalenlijst kindermishandeling (4-12 jaar)
 - 3.1 Psycho-sociale signalen
 - 3.2 Signalen die specifiek zijn voor de schoolsituatie
 - 3.3 Medische signalen
 - 3.4 Kenmerken ouders/gezin
 - 3.5 Specifieke signalen bij seksueel misbruik
 - 3.6. Signalen die specifiek zijn voor het syndroom van Münchhausen by Proxy (MBPS)
4. Bronnen

1. Inleiding

1.1 Doel protocol

Dit protocol heeft als doel te onderbouwen op welke manier de Meldcode huiselijk Geweld en Kindermishandeling is opgenomen in de ondersteuningsstructuur van Arlanta. De Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling is sinds 1 januari 2019 verbeterd en aangescherpt. De meldcode is een stappenplan waarin staat hoe hulpverleners kindermishandeling signaleren en melden. De meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling heeft betrekking op alle vormen van geweld in de huiselijke situatie, zoals mishandeling, seksueel geweld, genitale verminking, eer gerelateerd geweld en ouder(en) mishandeling. De meldcode heeft tot doel jeugdigen, die te maken hebben met een vorm van geweld of mishandeling, eerder passende hulp te bieden, zodat er een einde komt aan de (bedreigende) situatie. Er wordt binnen de meldcode een afwegingskader in opgenomen waardoor de beslissing om al dan niet te melden bij Veilig Thuis ondersteund wordt en daarnaast wordt de hulpverlening erin betrokken.

Dit protocol heeft daarnaast als doel bewustwording te creëren over de signalen die gezien kunnen worden wanneer kinderen te maken krijgen met mishandeling.

1.2 Wettelijk kader

Het gebruik van de meldcode is verplicht en in de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. De meldcode geldt voor professionals die werkzaam zijn in de sectoren: gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdhulp, justitie. Werkgevers in bovengenoemde sectoren moeten de meldcode vaststellen en implementeren. Het gebruik en de kennis van de meldcode moeten zij bevorderen onder hun werknemers.

2. Afspraken op stichtingsniveau

De meldcode is onderdeel van ons intern ondersteuningsplan. Deze is op stichtingsniveau vastgesteld en wordt op alle scholen gebruikt.

De vijf stappen in de meldcode zijn:

1. In kaart brengen van de signalen
2. Overleggen met een (deskundige) collega en/of evt. (anoniem) Veilig Thuis
3. Gesprek met ouders/verzorgers/leerling
4. Wegen: 5 vragen(vermoeden) geweld of kindermishandeling
5. Beslissen: I Melden bij Veilig Thuis II en hulpverlening?

De stappen van de meldcode worden op de volgende wijze opgenomen in de ondersteuningsstructuur van Arlanta:

Stappen in de zorgcyclus	Stappen in de meldcode
Stap 1: Observeren, signaleren en begeleiden. Leerkracht begeleidt de leerling en observeert en signaleert belemmeringen in de ontwikkeling	Stap 1: Signalen in kaart brengen. De leerkracht brengt feitelijk waargenomen signalen in kaart (zie handreiking 1)
Bespreken met ouders. In de oudergesprekken bespreekt de leerkracht deze signalen met de ouders	
Stap 2: Collegiale consultatie Leerkracht deelt de zorg met de KWO'er (in groeps- of leerlingbespreking), met als doel handelingsgerichte adviezen voor leerkracht	Stap 2: Collegiale consultatie Leerkracht bespreekt de waargenomen signalen met de KWO'er en/of raadpleegt Veilig Thuis.
Stap 3: De zorgen over de belemmeringen in de leer- en/of sociaal emotionele ontwikkeling worden met ouders besproken. Eventueel wordt er toestemming gevraagd voor preventieve begeleiding (CLB, IDO,...).	Stap 3: De signalen worden besproken met de ouders. Een eventuele bespreking in het IZO wordt met de ouders besproken.
Stap 4:	Stap 4:

Overleg in multidisciplinair zorgoverleg + uitvoering acties Bespreking hulpvraag kind/ouders en school in het IDO. Doel: Afspraken inzet benodigde hulp, handelingsgerichte adviezen voor leerkracht en ouders, voorbereiden (integrale) indicaties en gecombineerde onderwijs- en zorgarrangementen	Overleg in het IZO De waargenomen signalen en de informatie uit het gesprek met de ouders wordt besproken in het IZO. Afhankelijk van de zwaarte van de problematiek kan de KWO'er vooraf aan de bespreking anoniem advies vragen bij Veilig Thuis. De aard en de ernst van de signalen en het risico op kindermishandeling of huiselijk geweld wordt tijdens het IZO overleg gewogen. Er wordt inschatting gemaakt van het risico (raadpleeg de brochure 'samenwerken in de jeugdketen'). Na de weging neemt het IZO een beslissing: • hulp organiseren • hulp organiseren en melden bij Veilig Thuis
	Stap 4b: <i>Hulp organiseren</i> Het IZO overlegt met de teamleider van het gebiedsteam. De teamleider van het gebiedsteam kan een collateraal overleg organiseren met alle betrokken partijen. Dit overleg is bedoeld om te komen tot een plan om de noodzakelijke hulp te organiseren. Veilig Thuis kan hierbij ondersteuning bieden. <i>Melden bij Veilig Thuis</i> Er wordt overlegd of en wie er een melding doet bij Veilig Thuis. Met Veilig Thuis wordt besproken wat het gebiedsteam na de melding, binnen de grenzen van de gebruikelijke werkzaamheden, zelf nog kan doen om de leerling en zijn gezinsleden tegen het risico op huiselijk geweld of op kindermishandeling te beschermen. In het gebiedsteam is afgesproken wie de ouders informeert over de melding bij Veilig Thuis.
Stap 5: De uitkomst van de bespreking in het IDO wordt met de ouders besproken.	Stap 5: Gesprek met de cliënt (ouders van de leerling). De uitkomsten van het overleg worden met de ouders besproken, wanneer deze niet aanwezig waren bij het overleg. De ouders worden op de hoogte gesteld van een eventuele melding.
Stap 6: Nazorg en evaluatie. Evaluatie van geboden adviezen en interventies, nazorg voor kind/ouders en signalering van eventuele knelpunten ten behoeve van beleidsadviezen voor scholen, zorgpartners, schoolbesturen en gemeenten.	Stap 6: Georganiseerde hulp volgen en afsluiten. Wanneer vanuit het gebiedsteam hulp wordt geboden is in het team afgesproken wie de zorg coördineert. Het gebiedsteam volgt de effecten van deze hulp en stelt de aanpak zo nodig bij. Tenslotte wordt er nazorg geboden en wordt de aanpak geëvalueerd.

3. Handreiking Signalenlijst kindermishandeling (4-12 jaar)

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen ze signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren, die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (chtscheiding, overlijden van een familielid, enz.) Hoe meer signalen van deze lijst een kind te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen!

Wanneer een kind letsel vertoont, overleg dan direct met de JGZ arts. Indien nodig kan deze het letsel beschrijven. Deze gegevens zijn van belang voor een eventueel onderzoek naar kindermishandeling.

Ook informatie over andere kinderen in het gezin wordt betrokken bij de afwegingen.

3.1 *Psycho-sociale signalen*

Ontwikkelingsstoornissen: achterblijven in taal-, spraak-, motorische-, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling, schijnbare achterstand in verstandelijke ontwikkeling, regressief gedrag, niet zindelijk.

Relationele problemen t.o.v. de ouders: totale onderwerping aan de wensen van de ouders, sterk afhankelijk gedrag t.o.v. de ouders, onverschilligheid t.o.v. de ouders, kind is bang voor ouder, kind vertoont heel ander gedrag als ouders in de buurt zijn.

Relationele problemen t.o.v. andere volwassenen: bevrozing bij lichamelijk contact, allemansvriend, lege blik in de ogen en vermijden van oogcontact waakzaam, wantrouwend.

Relationele problemen t.o.v. andere kinderen: speelt niet met andere kinderen, is niet geliefd bij andere kinderen, wantrouwend, terugtrekken in eigen fantasiewereld.

Gedragsproblemen: plotselinge gedragsverandering, labiel, nerveus, gespannen, depressief, angstig, passief, in zichzelf gekeerd, meegaand, apatisch, lusteloos, agressief, hyperactief, destructief, geen of nauwelijks spontaan spel, geen interesse in spel, vermoeidheid, lusteloosheid, niet huilen, niet lachen, niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn, schuld- en schaamtegevoelens, zelfverwondend gedrag, eetproblemen, anorexia/boulimia, slaapstoornissen, bedplassen/broekpoepen.

3.2 *Signalen die specifiek zijn voor de schoolsituatie*

Plotselinge achteruitgang in schoolprestaties, leerproblemen, vaak absent, geheugen-en/of concentratieproblemen, faalangst, niet willen uitkleden voor de gymles, altijd heel vroeg op school zijn, na schooltijd bij school blijven hangen, stipt op tijd thuis moeten zijn, buiten school geen contact mogen hebben met andere kinderen.

3.3 *Medische signalen*

Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling): blauwe plekken, krab-bijt-of brandwonden, botbreuken, littekens.

Verzorgingsproblemen (specifiek voor verwaarlozing): slechte hygiëne, onvoldoende kleding, onvoldoende geneeskundige en tandheelkundige zorg, veel ongevallen door onvoldoende toezicht, herhaalde ziekenhuisopnamen, recidiverende ziekten door onvoldoende zorg, traag herstel voor onvoldoende zorg.

Overige medische signalen: ondervoeding, achterblijven in lengtegroei, psychosomatische klachten (buikpijn, misselijkheid, hoofdpijn)

3.4 *Kenmerken ouders/gezin*

Ouder-kind relatiestoornis: ouder troost kind niet bij huilen, ouder klaagt overmatig over het kind, ouder heeft irreële verwachtingen t.a.v. het kind, ouder toont weinig belangstelling voor het kind.

Signalen ouder: geweld in eigen verleden, apathisch en (schijnbaar) onverschillig, onzeker, nerveus, gespannen, onderkoeld brengen van eigen emoties, negatief zelfbeeld, steeds naar andere artsen,

ziekenhuizen gaan (shopping), afspraken niet nakomen, kind opeens van school halen, aangeven het bijna niet meer aan te kunnen, ouder met psychiatrische problemen, verslaafde ouder.

Gezinskenmerken: multi-probleemgezin, ouder die er alleen voorstaat, regelmatig wisselende samenstelling van gezin, isolement, vaak verhuizen, sociaal –economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, veel ziekte in gezin, draaglast gezin gaat draagkracht te boven, geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen.

3.5 Specifieke signalen bij seksueel misbruik

Lichamelijke kenmerken: verwondingen aan genitaliën, vaginale infecties en afscheiding, jeuk bij vagina en/of anus, problemen bij het plassen, recidiverende urineweginfecties, pijn in de bovenbenen, pijn bij lopen en/of zitten, seksueel overdraagbare ziekten.

Relationele problemen: angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder, sterk verzorgend gedrag, niet passend bij de leeftijd van het kind (parentificatie).

Gedragsproblemen: afwijkend seksueel gedrag, excessief en/of dwangmatig masturberen, angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact, seksueel agressief en dwingend gedrag t.o.v. andere kinderen, niet leeftijdsadequaat seksueel spel, niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit, angst voor zwangerschap, angst om zich uit te kleden, angst om op de rug te liggen, negatief zelfbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam, schrikken bij aangeraakt worden, houterige motoriek (onderlichaam op slot), geen plezier in bewegingsspel

3.6. Signalen die specifiek zijn voor het syndroom van Münchhausen by Proxy (MBPS)

Onderzoeksgegevens kloppen niet met het ziektebeeld, medische gegevens over eerdere behandelingen is moeilijk te verkrijgen, symptomen verdwijnen wanneer verzorger en kind worden gescheiden, een broertje of zusje is overleden of eveneens vaak ziek, de moeder niet terugschrikt voor ingrijpende onderzoeken of het onder narcose brengen van het kind en daar zelfs op aan dringt, voorvallen vinden in de avonden en weekenden plaats waarbij een beroep wordt gedaan op andere artsen, de volgende klachten worden gepresenteerd: bewusteloosheid, insulten, apneu, diarree, overgeven, koorts, lethargie, het kind heeft een aanzienlijke ziektegeschiedenis met steeds andere klachten, de moeder is werkzaam in de gezondheidszorg of beschikt over een zeer grote medische kennis, het verhaal van moeder bevat kleine tegenstrijdigheden, vaak van arts wisselen. Het onderscheid met postnatale depressie bij de moeder, wiegendood of kinderen die niet goed groeien veroorzaakt door iets anders dan MBPS, is dat in deze gevallen de moeders vaak dankbaar zijn als ze ontlast worden van de zorg voor hun kind, terwijl MBPS-moeders die zorg niet willen uitbesteden.

4. Bronnen

PO-Raad, *Afwegingskader meldcode*. Januari 2019.

Nederlands Jeugdinstituut, *Signalen van kindermishandeling bij kinderen van 4-12 jaar*. 2011.

Bijlage 5

Protocol

Hoogbegaafdheid

Inhoudsopgave

1. Inleiding
 - 1.1 Doel protocol
 - 1.2 Wettelijk kader en afspraken op stichtingsniveau
2. Toelichting werkdefinitie
3. Ondersteuningsniveaus
 - 3.1 Ondersteuningsniveau 1
 - 3.1.1 Afspraken op stichtingsniveau
 - 3.1.2 School specifieke afspraken
 - 3.2 Zorgniveau 2
 - 3.2.1 Afspraken op stichtingsniveau
 - 3.2.2 School specifieke afspraken
 - 3.3 Zorgniveau 3
 - 3.3.1 Afspraken op stichtingsniveau
 - 3.3.2 School specifieke afspraken
 - 3.4 Zorgniveau 4
 - 3.4.1 Afspraken op stichtingsniveau
 - 3.4.2 School specifieke afspraken
4. Overig
 - 4.1 Routekaart SWV Friesland
 - 4.2 Taakomschrijving Talentcoördinator Arlanta
5. Bronnen

1. Inleiding

1.1 Doel protocol

Het doel van dit protocol is voor elke (hoog)begaafde leerling passend onderwijs te realiseren. Het protocol biedt leerkrachten en kwaliteitscoördinatoren houvast bij het vroegtijdig signaleren en onderkennen van leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong, het vinden van een passend onderwijsaanbod voor deze leerlingen en het verhogen van de kwaliteit van begeleiding.

1.2 Wettelijk kader en afspraken op stichtingsniveau

Alle leerlingen hebben recht op onderwijs dat tegemoetkomt aan hun kwaliteiten en mogelijkheden (Rijksoverheid, n.d.). Dit betekent dat basisscholen de verantwoordelijkheid hebben om ook (hoog)begaafde leerlingen passende ondersteuning te bieden. Wanneer een leerling meer nodig heeft dan de basisondersteuning, bekijkt de school vaak samen met het samenwerkingsverband welke extra ondersteuning passend is (ministerie OCW, 2022). In het handboek Basisondersteuning SWV Friesland is de ondersteuning ter bevordering van de (hoog)begaafde cognitieve en metacognitieve ontwikkeling beschreven. Deze beschrijving gebruiken wij als basis voor dit protocol (hoog)begaafdheid. Elke school werkt volgens eenzelfde basis, daarnaast worden per school specifieke afspraken toegevoegd. Iedere school heeft een talentcoördinator die leerkrachten kan ondersteunen bij de toepassing van dit protocol in de onderwijspraktijk.

2. Toelichting werkdefinitie (hoog)begaafdheid

Er is geen eenduidige wetenschappelijke definitie van (hoog)begaafdheid. Toch bieden de diverse theorieën en modellen relevante aanknopingspunten voor een werkdefinitie die bruikbaar is voor de onderwijspraktijk. De werkdefinitie die wij hanteren is consistent met de belangrijkste aspecten, waarover in de meest bekende theorieën en modellen consensus bestaat of waarin zij elkaar aanvullen:

Kenmerk	Toelichting
Sterk potentieel	(Hoog)begaafde leerlingen beschikken over een in aanleg aanwezig potentieel om tot uitzonderlijke prestaties te komen, behorend bij de beste 10%, op één of meerdere begaafdheidsgebieden
Dynamisch	De ontwikkeling van talent is een langdurig en dynamisch proces. Zowel persoonlijkheidseigenschappen als de interactie met de omgeving zijn mede bepalend voor de mate waarin het aanwezige potentieel tot zijn recht komt (Mönks, Heller en Gagné)
Creatief denkvermogen	Een (hoog)begaafde leerling beschikt over een hoge intelligentie in combinatie met een creatief denkvermogen (Renzulli, Mönks, Sternberg)
Intrinsieke motivatie	Daarnaast is er sprake van een intrinsieke motivatie (doorzettingsvermogen) om een taak te volbrengen wat zich onder andere uit in een sterke gedrevenheid wanneer iets hun interesse heeft (Renzulli, Mönks)
Domein specifiek	(Hoog)begaafdheid is domein specifiek (Gardner, Heller en Gagné)

Kenmerk	Toelichting
Meer-dimensioneel	(Hoog)begaafdheid is geen eendimensionaal begrip dat is uit te drukken in een criterium als een IQ "score" > 130. Een hoge score is wel een sterke indicatie van een hoge intelligentie, maar een lagere score sluit dit niet uit. (Hoog)begaafdheid omvat in ieder geval meer dan een hoge intelligentie en intelligentie omvat meer dan een IQ test meet (Gardner, Sternberg)
Kenmerken begaafdheid	Op een gemiddelde populatie heeft 10% van de leerlingen kenmerken die kunnen duiden op (hoog)begaafdheid (Mönks, 1995), waaronder indicaties die duiden op een hoge intelligentie
Zijnskenmerken	Kenmerken die (mede) het 'zijn' van een begaafd kind bepalen, kunnen zijn: de lat hoog leggen (perfectionisme), kritische instelling, groot rechtvaardigheidsgevoel en gevoeligheid/sensitiviteit (Kieboom, 2016) en o.a. intensiteit, non-conformiteit en een hoge mate van zelfbewust zijn (Silverman, 1993).

3. Ondersteuningsniveaus

Het onderwijs heeft als taak aan te sluiten bij de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerlingen. Daarbij is het van belang dat een ontwikkelingsvoorsprong en kenmerken van hoogbegaafdheid zo vroeg mogelijk worden gesignaleerd en dat er passende begeleiding wordt geboden. Op basis van observaties, gesprekken en onderwijsresultaten, bepaalt de school de intensiteit, inhoud en vorm van de ondersteuning die een leerling nodig heeft.

Op onze scholen hanteren wij hiervoor de volgende vier ondersteuningsniveaus, waarbij elke voorgaande stap een basis is voor de volgende stap:

- Ondersteuningsniveau 1: Gedifferentieerd onderwijsaanbod binnen de groep
- Ondersteuningsniveau 2: Basisondersteuning met afstemming op specifieke ondersteuningsbehoeften
- Ondersteuningsniveau 3: Extra ondersteuning in de groep/school; specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de leerkracht en of specialist in de school
- Ondersteuningsniveau 4: Extra ondersteuning met externe expertise

3.1 Ondersteuningsniveau 1

3.1.1 Afspraken op stichtingsniveau

Ondersteuningsniveau 1: Gedifferentieerd onderwijsaanbod binnen de groep • Signaleren • Verdiepen van het aanbod	Praktische uitwerking • De intakeprocedure is gericht op onderkenning van alle kinderen met een potentiële ontwikkelingsvoorsprong, specifiek bij (aangemelde) peuters/kleuters. • Structurele vroegtijdige signalering van leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong door het bieden van een rijke leeromgeving. • Gebruikmaken van een signaleringsinstrument om een vermoedelijk (hoog)begaafde leerling in kaart te brengen. • Goed onderwijs met aanpassingen/differentiatie in het lesaanbod; verdiepen in het reguliere lesaanbod of binnen de methode.
---	--

3.1.2 School specifieke afspraken

De intakeprocedure is gericht op onderkenning van alle kinderen met een potentiële ontwikkelingsvoorsprong, specifiek bij (aangemelde) peuters/kleuters.

In het aanmeldformulier geven ouders/verzorgers de volgende informatie over de denkontwikkeling:

- Is uw kind nieuwsgierig naar de werking van dingen? Ja/Nee
- Stelt uw kind waarom-vragen? Ja/Nee
- Denkt u dat uw kind een ontwikkelingsvoorsprong heeft? Ja/Nee
- Komt in uw familie hoogbegaafdheid voor? Ja/Nee
- Er is een mogelijkheid voor eventuele toelichting.

Er is een warme overdracht met de voorschool, hierin wordt de denkontwikkeling van de leerling ook besproken.

Wanneer er bijzonderheden zijn op dit gebied, wordt dit in de stand van zaken genoteerd in Parnassys.

Structurele vroegtijdige signalering van leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong door het bieden van een rijke leeromgeving.

We hebben in Parnassys de mogelijkheid om een notitie aan te maken voor hoog- of meerbegaafde leerlingen. Als er signalen zijn van meer- of hoogbegaafdheid maken we deze notitie aan, hier noteren we de signalen die we in de klas hebben gezien.

Gebruikmaken van een signaleringsinstrument om een vermoedelijk (hoog)begaafde leerling in kaart te brengen.

Voor het signaleren van vermoedelijk (hoog)begaafde leerlingen, maken wij gebruik van SIDI PO. Dit gebruiken we alleen als er signalen zijn vanuit school of ouders.

Goed onderwijs met aanpassingen/differentiatie in het lesaanbod; verdiepen in het reguliere lesaanbod of binnen de methode

- Dit wordt nog in het team besproken. RekenXL is aangeschaft.

3.2 Ondersteuningsniveau 2

3.2.1 Afspraken op stichtingsniveau

Ondersteuningsniveau 2: Basisondersteuning met afstemming op specifieke ondersteuningsbehoeften • Ondersteuningsbehoeften in beeld • Aanpassing lesaanbod	Praktische uitwerking • De leerkracht brengt in kaart welke leerstof een leerling al beheerst en welke doelen en vaardigheden nog niet. • Ook brengt de leerkracht de specifieke ondersteuningsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen in beeld, daarbij indien nodig ondersteund door de talentcoördinator of de kwaliteitscoördinator • Wanneer een (hoog)begaafde leerling specifieke onderwijsbehoeften heeft, bepaalt de leerkracht in overleg met de kwaliteitscoördinator en/of talentcoördinator welke interventies passend zijn • De leerkracht past het lesaanbod aan en beschrijft doelen en aanpak passend bij de ondersteuningsbehoeften van de (hoog)begaafde leerling conform de HGW-cyclus in een (handelings)plan. Elke school is hierbij in staat om: - Te verrijken: uit te dagen door complexe opdrachten, die een beroep doen op hogere-orde-denken. Verrijking wordt onderverdeeld in het verdiepen van de kernvakken en verbreden (uitbreiden) van de lesstof. - Te compacten van één of meerdere kernvakken (rekenen taal, spelling, lezen): overslaan van overbodige oefenstof (50-75%) en herhalingsstof (ca. 75-100%). • Evalueren of aanbod en aanpak in voldoende mate aansluiten bij de ondersteuningsbehoeften van de (hoog)begaafde leerling • Voor leerlingen die onvoldoende profiteren van de basisondersteuning stelt de leerkracht een handelingsplan op. Zijn er tijdens het werken met het handelingsplan ondersteuningsvragen dan kan een CLB ingezet worden; collegiale consultatie met de hoogbegaafdheidsspecialist of orthopedagoog van Arlanta.
--	---

3.2.2 School specifieke afspraken

Hoe brengen jullie de specifieke ondersteuningsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen in beeld? Denk daarbij aan een oudergesprek, kindgesprek, gerichte observatie, dossieranalyse. Wie doet dit?

Hoe wordt bepaald wat een passende aanpak is? Hoe wordt dat georganiseerd?

Welke materialen kunnen daarbij worden ingezet?

3.3 Ondersteuningsniveau 3

3.3.1 Afspraken op stichtingsniveau

Ondersteuningsniveau 3: Extra ondersteuning in de groep/school; specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de leerkracht en of specialist in de school • OPP opstellen • Extra ondersteuning buiten de groep	Praktische uitwerking • Zijn er blijvende ondersteuningsvragen, na 3 zorgperiodes werken volgens een handelingsplan, dan kan een leerling worden ingebracht in het IDO. Mocht het welbevinden van de leerling onder druk staan, dan kan er in overleg met de orthopedagoog eerder aangemeld worden bij het IDO. Dit om te bepalen welke passende vervolgstappen genomen moeten worden om inzicht te krijgen in de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van de leerling en/of passende begeleiding te bieden. • De leerkracht stelt een OPP op met doelen en aanpak passend bij de ondersteuningsbehoeften van de (hoog)begaafde leerling, daarbij ondersteund door de kwaliteitscoördinator, met eventueel de talentcoördinator in een adviserende rol. Elke school is hierbij in staat om; - Te kijken naar wenselijkheid en mogelijkheden om te versnellen voor bijv. een vakgebied of door een klas over te slaan (maar niet als enige interventie) - Te werken aan de mindset en motivatie (zelfdeterminatietheorie) en metacognitie • Extra ondersteuning buiten de groep organiseren, bijvoorbeeld contact met peers in de school of ondersteuning bij het 'leren leren'. Dit komt boven op de basisondersteuning.
--	---

3.3.2 School specifieke afspraken

Welke extra ondersteuning biedt de school aan (hoog)begaafde leerlingen? (Dit komt ook terug in het SOP).

Hoe worden contacten met peers georganiseerd en door wie?

Op welke manier wordt er extra ondersteuning voor leerstrategieën en executieve vaardigheden geboden?

3.4 Ondersteuningsniveau 4

3.4.1 Afspraken op stichtingsniveau

Ondersteuningsniveau 4: Extra ondersteuning met externe expertise	Praktische uitwerking • Complexe vraagstukken kunnen via de specialist hoogbegaafdheid van Arlanta worden ingebracht bij het Samenwerkingsverband Friesland.
--	---

3.4.2 School specifieke afspraken

<i>Wanneer en door wie?</i>

3.5 Routekaart Samenwerkingsverband Friesland

Routekaart (hoog)begaafde kinderen

3.6 Taakomschrijving Talentcoördinator Arlanta

Talent definiëren wij als 'het vermogen van een kind tot hoge ontwikkeling op een specifiek gebied te komen'. We zien talent dus als iets dat gaat over een specifiek inhoudsgebied. Denk hierbij aan wetenschappelijk redeneren, taal, muzikale vaardigheden, ict-vaardigheden etc.

Scholen dienen een context te scheppen die elk talent, groot of klein, tot maximale ontplooiing kan brengen. Wij gaan ervan uit dat alle kinderen de potentie hebben om op verschillende vlakken hun talent in bepaalde mate te ontplooiën. Scholen zullen over een breed en passend onderwijsaanbod moeten beschikken dat alle kinderen stimuleert hun potentie waar te maken en zo tot 'excellente' prestaties te komen.

Binnen deze context richt de talentcoördinator zich op het stimuleren van **uitdagend onderwijs** voor alle leerlingen, met een **focus op het cognitief begaafde kind**.

Om het realiseren van uitdagend onderwijs te bevorderen, werkt de talentcoördinator samen met andere coördinatoren binnen de school (taal/rekenen/ kunst en cultuur/digitale geletterdheid).

A. Bijdrage beleidsvoorbereiding beleid (hoog)begaafdheid

1. *Volgt de ontwikkelingen op het gebied van (hoog)begaafdheid /ontwikkelingsvoorsprong en neemt waardevolle inzichten voor school mee naar Intern Ondersteuningsteam (IOT) en team.*
2. *Adviseert IOT en team over de inhoud van het protocol (hoog)begaafdheid en over evaluatie en borging daarvan.*
3. *Heeft een adviserende rol naar de Specialist Talentcoördinator van Arlanta.*

B. Rol binnen het team

1. *Stimuleert samen met de andere coördinatoren het team om uitdagend onderwijs vorm te geven.*
2. *Neemt initiatief om relevante kennis rondom (hoog)begaafdheid en uitdagend onderwijs te agenderen voor teamoverleg en bereidt dit voor.*

C. Begeleiding individuele leerkrachten

1. *Ondersteunt de leerkracht bij het signaleren van leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong en/of kenmerken van (hoog)begaafdheid.*
2. *Ondersteunt de leerkracht bij het formuleren van de onderwijsbehoeften van leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong en/of kenmerken van (hoog)begaafdheid.*
3. *Ondersteunt de leerkracht bij het afstemmen van het onderwijsaanbod en de begeleiding van de leerling met een ontwikkelingsvoorsprong of kenmerken van (hoog)begaafdheid.*
4. *Bij complexe vraagstukken kan er advies worden gevraagd aan de Specialist Talentcoördinator. Ook kan een leerling ingebracht worden in het IDO.*

D. Interne en externe contacten

1. *Heeft overleg met het IOT over het beleid en de uitvoering van het protocol en de stand van zaken rondom uitdagend onderwijs.*
2. *Heeft overleg met de andere coördinatoren binnen de school over het vormgeven van uitdagend onderwijs.*
3. *Is aanspreekpunt voor leerkrachten zie onderdeel C.*
4. *Kan ondersteunen bij oudergesprekken rondom vraagstukken over hoogbegaafdheid/ ontwikkelingsvoorsprong.*
5. *Maakt deel uit van het netwerk van talentcoördinatoren op stichtingsniveau.*

E. Deskundigheidsontwikkeling

1. *Initieert activiteiten om de eigen kennis en vaardigheden blijvend te ontwikkelen.*

4. Bronnen

Samenwerkingsverband Friesland. (2022, september). Handboek basisondersteuning SWV Friesland

Samenwerkingsverband Plein013 i.s.m. POINT 013. (2022, oktober) Routekaart voor ondersteuning van (hoog)begaafde leerlingen in het basisonderwijs

Ministerie van OCW. (2022, maart). Handreiking helderheid rond passend onderwijs.

Bijlage 6

Protocol sociale veiligheid

Zie separaat Plan Sociale Veiligheid Prins Bernhardschool op de schoolwebsite